

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ivana Šubašić

O ODGOJU I ODGOJNOM UTJECAJU NEKADA I DANAS

Diplomski rad

Zagreb, srpanj, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ivana Šubašić

O ODGOJU I ODGOJNOM UTJECAJU NEKADA I DANAS

Diplomski rad

Mentor rada: prof.dr.sc. Siniša Opić

Sumentor: doc.dr.sc. Tihana Kokanović

Zagreb, srpanj, 2024.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Ivana Šubašić

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. ODGOJ	3
2.1. <i>O odgoju kroz povijest.....</i>	5
2.2. <i>Nekadašnja i sadašnja percepcija djeteta</i>	8
3. SUVREMENI PRISTUP ODGOJU	11
3.1. <i>Suvremeno roditeljstvo</i>	13
3.2. <i>Današnji odnos roditelja i djece</i>	14
3.3. <i>Prednosti suvremenog odgoja</i>	17
3.4. <i>Nedostaci odgoja u suvremeno doba.....</i>	20
3.5. <i>Odgojni utjecaj danas</i>	22
4. ODGOJNI STILOVI RODITELJSTVA.....	255
5. UTJECAJ OBITELJI I ODGOJA NA DIJETE.....	300
6. NESTAJANJE DJETINJSTVA	32
6.1. <i>Utjecaj tehnologije i medija na djetinjstvo</i>	344
6.2. <i>Uloga igre u razvoju i odgoju djece i očuvanju djetinjstva</i>	35
ZAKLJUČAK.....	37
LITERATURA:.....	38
PRILOZI.....	41

Sažetak

Ovim radom prikazuje se i uspoređuje odgoj nekada i danas, te njegov utjecaj na razvoj djeteta. Kroz vrijeme mijenjaju se odgojne metode, a roditeljstvo postaje sve veći izazov za nove generacije.

Gledajući na povijest djetinjstva vidljive su razlike u percipiranju djeteta od prvih poznatih zapisa do danas. Kako su promjene utjecale na samo dijete i cijelu obitelj, jesu li suvremene metode bolje? Djetinjstvo nestaje i skraćuje se. Utječe li modernizacija društva u svim aspektima pozitivno na razvoj djeteta? Ili bi možda nešto od tradicionalnih odgojnih pristupa trebalo uklopiti u suvremeni pristup? Odrastajući, prisjećamo se riječi starijih generacija o tome „kako je nekada bilo“, a to „nekada“ je uvijek bilo „bolje“. Je li to da je „nekada bilo bolje“ realna slika, ili samo odraz pogleda svakog pojedinca? Ono što je vidljivo je da se djeca sve manje igraju, sve manje se druže kvalitetno s vršnjacima i da su sve više od sve mlađe dobi opterećena obavezama.

Treba li društvo nastaviti tim putem ili ipak djeci dati priliku da budu djeca i da najviše vremena posvete svom najvažnijem poslu-igri?

Ključne riječi: *dijete; odgoj; obitelj; djetinjstvo.*

Summary

This work shows and compares the upbringing once and today, and its impact. Educational methods change over time, and parenthood becomes an increasing challenge for new generations.

Looking at the history of childhood, the differences in perceiving a child from the first known records to the present day are visible. How did the changes affect the child and the whole family, are modern methods better? Childhood disappears and shortens. Does the modernization of society in all aspects affect the positive development of the child? Or perhaps some of the traditional educational approaches should fit into the modern approach? Growing up, we remember the words of older generations about „ how it used to be“, and that „once“ has always been „ better“. Is it that „ was once better “ realistic image, or just a reflection of each individual’s view? What is visible is that children are playing less and less, socializing with their peers and being burdened with obligations more and more from an earlier age.

Should society continue on this path or still give children the opportunity to be children and devote most of their time to their most important job-playing?

Keywords: *child; rearing; family; childhood.*

1. UVOD

Odgoj je pojam koji susrećemo od povijesnog doba. No njegovo značenje znatno se mijenjalo kroz povijest pa do danas. Djetinjstvo se također mijenja kroz vrijeme, kao i samo poimanje djeteta. „Čovjek je biće u razvoju. U procesu razvoja ljudskog bića odgoj ima važnu ulogu. Odgoj je sastavni dio čovjeka, rada i društva. Drugim riječima, da nije čovjeka, rada i društva, ne bi bilo ni odgoja. Povijesni razvoj ukazuje na to da se odgojem mijenja čovjek, rad i društvo. Njihova promjena je utjecala na shvaćanje smisla, sadržaja, oblika, metoda i sredstava odgoja.“ (Rosić, 2005, str.19).

Iz prvih ikonografskih izvora vidljivo je, kako se još u srednjem vijeku gledalo na dijete. Dječji lik koji je gotovo nevidljiv, poistovjećen s odraslima. Odmakom vremena, dolazi i do promjena u viđenju djeteta, na koje se počinje gledati kao na nekoga koga se može oblikovati, putem odgoja. Obitelj je temelj od kojega polazi sve, s roditelja se prenose vrijednosti na djecu, izravnim ili neposrednim utjecajima. Jesper Juul je navodio da je „Obitelj stoljećima promatrana kao struktura moći u kojoj su muškarci imali moć nad ženama, a odrasli nad djecom. Ta je moć bila apsolutna te je zahvaćala društvene, političke i psihološke razine. Za one koji su znali, mogli i naučili kako se prilagoditi, obitelj je pružala siguran temelj. Tako su se stoljećima s jedne generacije na drugu prenosile društvene vrijednosti, uvjerenja i norme ponašanja, a djeca su ih pasivno preuzimala – barem se to od njih očekivalo.“ (prema Buljan Flander i sur.,2018., str.22).

Danas možemo uočiti velike promjene u odgoju, a gledajući na svoje odrastanje, promjene su znatne. Moderno društvo, tehnologija, brz način života i sve više obaveza imaju utjecaj na odgoj, koji nema uvijek pozitivan ishod. Djeca su od ranih dana preopterećena obavezama i „učenjima“, kako bi bila prihvaćena kao dio današnjeg modernog društva i kako bi se uklopila. Igra je zapostavljeni dio dječjeg odrastanja, koji je i jedan od važnijih aspekata zdravog razvoja djeteta. Suvremeni pristup odgoju ne dopušta djeci da budu djeca u potpunom smislu. Djetinjstvo sve ranije završava, a većinom roditelji ne razumiju što sve tim preranim ulaskom u svijet odraslih djeca zapravo gube. Suvremeno shvaćanje djeteta ga priznaje kao individuu s vlastitom osobnošću, koje je potrebno oblikovati i usmjeravati. Kroz odgojne stilove svaki roditelj će pronaći svoj put. Odabirom stila odgajanja djeteta izravno se utječe na njegov cjelokupan razvoj.

Stilovi roditeljstva su oni koji također određuju smjer u kojem će se odgoj kretati. Na koji će se stil roditelji odlučiti, onaj koji su razvijali vrijednostima koje su prihvaćali kroz vlastiti razvoj ili onima dobivenim u obitelji u kojoj su sami rođeni, ovisi o raznim čimbenicima i životnim situacijama obitelji. Pretpostavka je da svaki roditelj nastoji svom djetetu omogućiti što bolje uvjete rasta i razvoja. Današnji roditelji su suočene s brojnim uvjetima koji otežavaju kvalitetno vrijeme koje se djetetu može posvetiti. Važno je razvijati kvalitetno roditeljstvo, što je vrlo izazovno u današnje vrijeme. Montessori (1936, 1966) navodi kako osobnost djeteta postoji već u embriju, te će se to dijete psihički razvijati prirodnim putem i potrebno mu je dati slobodu kako bi se razvilo. Odrasli svojim postupcima i postavljenim očekivanjima djecu trebaju poticati na njihovom prirodnom putu razvoja. Svako dijete je nepoznanica, novo biće na svijetu, sa svojim vlastitim osobnostima. Važnost je u prepoznavanju i uvažavanju tih osobnosti kako bi se dijete usmjerilo da se razvija svojim prirodnim putem do punog potencijala.

Promjenama u modernom društvu, tehnološkim napretkom i ubrzanom načinu života dolazi i do spoznaja o sve kraćem trajanju djetinjstva i njegovom nestanku. Bašić (2012, str.10) navodi da „...Sve ono što je djetinjstvo donedavno predstavljalo dovodi se u pitanje, o čemu svjedoče sve češće rasprave o `nestajanju djetinjstva`, o djetinjstvu kao socijalnom konstrukt, a ne biografski značajnoj razvojnoj fazi prema kojoj odrasli imaju određene društvene i moralne obveze.“ Obitelj, kao i samo društvo, trebalo bi djeci omogućiti da prožive djetinjstvo kvalitetno, sa svim vrijednostima koje ono nosi. Današnja djeca su zakinuta za mnoge od tih vrijednosti koje su polako zamijenili drugi sadržaji.

Ovaj rad elaborira teme o odgoju kroz povijest, pa sve do današnjeg odgoja u suvremenom društvu. Uspoređuju se razlike u odgoju i odgojni utjecaj u prošlosti i danas.

2. ODGOJ

Pojam odgoj može se definirati na više načina. Možemo ga opisati kao postupak u kojemu se čovjek oblikuje. On je temeljna ljudska potreba, kako djece tako i društva. Kod odgoja se govori o dijeljenju društveno-povijesnih iskustava i kulture koja se prenose na nove generacije. Odgojem se čovjek oblikuje. Kroz individualnu razinu čovjek se izgrađuje u tjelesnom, intelektualnom i radnom smislu. S pedagoškog gledišta odgoj je svjesna, društveno organizirana radnja, kojom se gradi ljudska osobnost. Prema Rosiću (2005) čovjek je jedino biće koje treba odgajati, čovjeka se odgaja i on odgaja. Odgoj ima veliku i važnu ulogu tijekom razvoja čovjeka. Kroz povijest se može zaključiti kako se odgojem dolazilo do promjena u društvu, ali i na samom čovjeku. Odgoj se ne može precizno definirati. Može se opisati kao postupak koji se odvija u pojedincu kroz odrastanje, sazrijevanje, učenje. Autor Rosić (2005) navodi kako odgoj ima važnu ulogu u procesu razvoja ljudskog bića, te ga možemo razmatrati kao osnovnu težnju čovjeka, ali i društva. Usredotočen je na budućnost pojedinca. On je povijesni, socijalni, ekonomski, filozofski i pedagoški fenomen i predmet poučavanja mnogih znanstvenih disciplina.

Odgoj je proces koji izgrađuje i razvija do svoje punine svakog pojedinca. Kod odgoja može se govoriti o vođenju i disciplini od strane roditelja. „Roditelji su dužni djecu voditi kroz odrastanje, upoznavati ih sa svijetom oko sebe, brinuti se za njihovu sigurnost, usmjeravati ih i učiti istinskim vrijednostima i postavljati im granice. Pritom je bitan način na koji to rade.“ (Buljan Flander i sur.,2018, str. 24.). Odgoj je proces u kojem se individua mijenja, prolazi procese razvijanja vlastite ličnosti, u tom suživotu dolazi do podrške kroz koju se podupire ostvarenje samih ciljeva. To je proces koji traje dugo, postoje brojne metode i oblici, a dotiče cijeli život čovjeka. Odgoj možemo definirati i kao razvoj čovjeka s ciljem razvoja osobnosti.

„Da bi radio, djelovao, stvarao, preobražavao svijet, (čovjek) mora u tome nalaziti smisao, imati viziju ostvarenja, vidjeti neki cilj, svrhu, neku vrijednost. Bez tih idejnih vizija, obećavajućih postignuća, privlačnih vrijednosnih meta – ne bi mogao stvarati ni ljudski djelovati. Ideje, svrhe i ideali potiču, vode, usmjeravaju, čine ljude stvaralačkim ljudskim bićima“. (Vukasović, 2000, str.131)

Prema Bognaru (2015) odgoj se temelji na vrijednostima koje predstavljaju ciljeve i svrhe ljudskih postignuća. Odgoj je temeljna radnja koja usmjerava dijete, dok postupci odraslih trebaju biti u skladu s ciljevima i potrebama. Maleš (1988, str.4) navodi da je „...Obiteljski

odgoj nezamjenjiv, ali društvo treba preuzeti određenu odgovornost za sudbinu djeteta, a važno je nastojati da se obitelji pomogne da spozna i iskoristi brojne mogućnosti svog odgojnog djelovanja.“ Polazimo od ideje kako svaki roditelj svome djetetu želi dati najbolje od sebe, prenijeti najvažnije i najkvalitetnije vrijednosti u životu putem odgoja. Odgoj ima utjecaj na razvoj psihomotoričkih vještina; na razvoj mogućnosti izražavanja, te usvajane znanja, na kognitivnom području; na razvijanje vlastitih vrлина i stavova u afektivnom području. Kod odgoja radi se o planiranom postupku, koji ima ciljeve, zadatke, kao i metode i sredstva.

Važnost odgoja vidi se kroz prenošenje iskustava ljudskog roda na buduće naraštaje. Odgojem se izgrađuje ličnost individue te on postoji od kada postoji čovjek. Kroz povijest dolazi do znatnih promjena, od neshvaćanja važnosti djetinjstva, do stoljeća djetinjstva u kojem su zaživjela mnoga naprednija gledišta na važnost odgoja kod djece. „Odgoj je ukupnost postupaka kojima se u okviru određene kulture slobodnosno razvijaju djetetove, odnosno čovjekove moći.“ (Polić, 2001., str. 41). Nadovezujući se na autora na odgoj se može gledati kao na sve zajedničke radnje usmjerene na dijete s ciljem stvaranja uvjeta za njegov razvoj u potpunosti, u čovjeka koji je odgojem dobio smjernice za kvalitetan život. Kulturološke razlike postoje te su u odgojnim postupcima vidljive. „Okolina daje snagu i nudi sredstva nužna za razvoj aktivnosti koja proizlazi iz bića. Dio te okoline je i odrasla osoba; ona se treba prilagoditi potrebama djeteta, ali tako da mu ne predstavlja prepreku i da ga ne zamjenjuje u raznim djelatnostima koje dijete treba obaviti samo da bi dostiglo stanje zrelosti (Montessori 1936, 1966, str.151).

Kako bi zadovoljili potrebe i pravilno utjecali na razvoj djeteta, svakako je važno promišljati o načinima i aktivnostima prilagođenim određenom djetetu, njegovim trenutnim mogućnostima i sposobnostima. Često smo svjedoci kako će roditelji prije djetetu braniti da pomogne ili napravi neke poslove po kući, nego će ga na njih poticati. Dio proizlazi iz želje da se dijete zaštiti, dio iz potrebe da se očuva svaki trenutak sadašnjeg ubrzanog načina života. Svakako ono što bi roditelji i odgojitelji uvijek trebali imati na umu je kako je za dobrobit djetetova razvitka važno poticati ga od najranije dobi za početak malim radnjama, koje će ga ujedno i usrećiti. Osjećati će se korisno i sposobno, a na taj način, gradeći pozitivnu sliku o sebi i svojim mogućnostima, svakako je na putu dobrog odgoja.

2.1. O odgoju kroz povijest

O odgoju se može govoriti već od razdoblja antičke Grčke i Rima, kada se djetinjstvo nije doživljavalo kao važno razdoblje ljudskog života, a sam odgoj je bio grub. Prvi ikonografski zapisi potječu iz srednjeg vijeka. Istraživanjem povijesti djetinjstva Philippe Aries dolazi do spoznaje kako se dječji lik na srednjovjekovnim slikama gotovo ne razlikuje od lika odraslih. Odjeća djece ista je kao i ona odraslih osoba. U tom razdoblju djetinjstvo nije bilo nešto čime su se odrasli bavili. Također, kao najvažnija se isticala okolina koja je po tadašnjem mišljenju bila preduvjet za utjecaj na odrastanje. U kasnijem srednjem vijeku dolazi do drugačijih shvaćanja djeteta, te ga se počinje doživljavati kao „modelirajuću masu“. Tada su shvaćanja krenula u pravcu da se dijete kroz odgoj usmjerava i oblikuje. Djeca su sa sedam godina ulazila u svijet odraslih.

Kroz razdoblje renesanse dolaze i promjene gledišta na dijete i djetinjstvo. U 17. st. djeca dobivaju svoja obilježja koja ih razlikuju od odraslih, dolazi do promjena u načinu odijevanja. Djeca dobivaju odjeću primjerenu svojoj dobi. Kod obitelji lošijeg imovinskog stanja djeca su i dalje služila kao radna snaga. U razdoblju renesanse dolazi do naglaska na intelektualni razvoj личности. Odgoj u obitelji ulazi u drugačiju fazu, biva sve blaži (predavanja iz kolegija Suvremeno djetinjstvo, 2023.)

Jan Amos Komensky ističe se kao jedna od značajnijih osoba ovog razdoblja i pokretačem pedagogije novog doba. Polazi od načela da je svaki čovjek po prirodi dobar i pozitivan, te zagovara moć odgoja. Smatra kako je odgoj važno provoditi u skladu s vanjskom prirodom, uvažavanjem dječje личности, te stavlja naglasak na važnost razvijanja sposobnosti za učenje. U svom značajnom dijelu „*Velika didaktika*“ predstavio je svoje pedagoške ideje i obrazovna pitanja, te je objasnio didaktičke principe. Zalagao se za opće obrazovanje, bez obzira na stalež i spol te je zahtijevao da se omladina poučava u većim grupama, jer se tako bolje uči (Zaninović,1988.). Danas još uvijek vrijede mnoga njegova didaktička načela.

Važna ličnost ovog razdoblja je i John Lock, koju u svom djelu „*Neke misli o odgoju*“ spominje tvrdnju kako je dijete kada se rodi tabula rasa. Smatrao je kako se znanje stječe vlastitim iskustvom kroz učenje. Veliku ulogu je pridavao odgojitelju, koji je morao biti obrazovan i inteligentan čovjek, te da mora biti uljudan i naklonjen djetetu (Zaninović,1988.). Težio je uvjerenju u svemogućnost odgoja, oblikovanja djeteta kroz odgoj. Smatrao je važnim usmjeriti

dijete pristojnom ponašanju. Utemeljitelj je okolinske teorije, po kojoj su djeca rezultat odgoja i djelovanja okoline. Poticao je individualni odgoj.

Značajni francuski pedagog i filozof Jean Jacques Rousseau u svom djelu „*Emil ili o odgoju*“ donosi stajališta o razvoju djeteta koji su vjerodostojni i suvremenom pristupu odgoju. Ističe da svako dijete ima pravo na to da bude dijete, te da je dijete altruistično biće. Utemeljitelj je teorije nativizma, ističe primarnu ulogu nasljeđa u razvoju. (Predavanja iz kolegija Suvremeno djetinjstvo, 2023.) „Rousseauovi prijedlozi za obrazovanje *Emila* sadrže barem tri ideje koje danas podržavaju neki odgojni teoretičari. Prvo, djecu treba izložiti određenoj građi samo nakon što su pokazala kognitivnu „spremnost“ da je nauče. Drugo, djeca najbolje uče kada su izložena informacijama i idejama, a onda ih se pusti da ih shvate putem vlastitog procesa otkrivanja. Konačno, obrazovanje i odgoj djeteta trebali bi njegovati popustljiv, a ne vrlo discipliniran stil međudjelovanja“(Vasta i sur.,1997,str. 12).

Johann Heinrich Pestalozzi švicarski pedagog koji odgojne ciljeve dijeli na tri zadatka:

- Odgoj glave-umni odgoj
- Odgoj srca-moralni odgoj
- Odgoj ruke-tjelesni odgoj

U djelu „*Kako Gertruda uči svoju djecu*“ prikazuje nove metode učenja, kroz vlastiti rad i iskustvo kao temelj učenja pojedinca.

Utemeljitelj predškolske ustanove Friedrich Froebel, njemački pedagog ističe kako kroz prirodno ponašanje djeca najbolje uče. Prvi otvara predškolsku ustanovu 1837.godine naziva „*Kindergarten*“. Koncept se nastavio širiti po svijetu.

U 19. i 20. st. započinje razdoblje suvremenog pogleda na dijete. Time se 20. st. naziva stoljećem djeteta zbog mnogih pedagoških pogleda i shvaćanja prirode djeteta kao važnog čimbenika za vlastiti razvoj. Prema Ellen Key, na dijete se ne utječe zahtijevanjem onoga što bismo mi željeli da dijete bude, već dojmom o tome što dijete uistinu jest. U razdoblju pedagoškog „optimizma“ na dijete se počinje gledati kao na pupoljak koji se razvija.

Kao karakteristike suvremenog viđenja djeteta navodi se orijentacija na budućnost, te razmišljanje o djeci kao individuama koje treba uvažavati, poticati i razvijati u skladu s njihovim razvojnim mogućnostima. U 20. stoljeću djeca dobivaju mnoga prava. Svako dijete

ima pravo na ostvarivanje svojih prava, a ukoliko je to pravo ugroženo dolazi do interveniranja institucija. (Predavanja iz kolegija Suvremeno djetinjstvo, 2023). „Poštivanje prava čovjeka temelj je slobode, jednakosti, društvene pravde, demokracije i mira. Ljudska prava su dio cjelokupnog života svakog pojedinca, a njihovo ugrožavanje je u korijenu svih problema s kojima se danas suočava suvremeni svijet – od nasilja, siromaštva, globalizacije, pitanje okoliša, ekonomske nejednakosti i nezakovitosti, pa do sukoba i ratova.“ (Maleš, Milanović, Stričević, 200, str.22).

Opća deklaracija o ljudskim pravima je dokument koji govori o ljudskim pravima, a potječe iz 1948. godine. Na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 1959. godine nastaje Deklaracija o pravima djeteta u kojoj su definirana prava djeteta. Ovom deklaracijom čovječanstvo je dobilo novi uvid u vrijednosti. Nakon ovog slijede dokumenti kao što su Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine. Važnost je na odraslima da djeca znaju svoja prava, kao i odgovornosti koje njima dobivaju.

SLIKA 1. Prava djece

(Izvor:<https://www.nakladabombon.hr/proizvodi-vise/kalendar/listop.-studeni-prosin./20.11.-medunarodni-dan-djecjih-prava>)

2.2. *Nekadašnja i sadašnja percepcija djeteta*

Poimanje djeteta mijenja se kroz odmak vremena. Od prvih zapisa na kojima je vidljivo da se na dijete nije gledalo bitno drugačije nego na odrasle, do suvremenih uvjerenja koja su znatno drugačija. U prošlosti, dijete je dio obiteljske zajednice i od ranih godina sudjeluje, kao i odrasli članovi, u radu, osiguravanju potrebnog za život svoje obitelji. Svojim radom pridonosi lakšem preživljavanju obitelji kao i odrasli članovi, što je u današnjem društvu nezamislivo. Društvene vrijednosti se polako mijenjaju, te dolazi do malih pomaka u gledištu djeteta i važnosti odgoja. Kroz utjecaje važnih pedagoga tadašnjeg vremena budi se svijest o važnosti djetinjstva i odrastanja kao zasebnog, odvojenog dijela života od odrasle dobi. Također sve više vidljive su i razlike djece i odraslih, njihovih potreba. „Obitelj je nerazdvojiv dio društva stoga je, kako bismo ju razumjeli i objasnili, nužno promatrati kroz prizmu povijesnih razdoblja, društvenih uređenja, političkih sustava, ideologija, zakonodavstva određenog društva i sl. Iako je obitelj tijekom razvoja društva više – manje uspješno odolijevala izazovima (gospodarski, politički, kulturni itd) svaki od njih bio je novi ispit obiteljske prilagodljivosti, jer su trajno stavljeni na kušnju struktura, vrijednosti i funkcije obitelji.“ (Ljubetić, 2006, str.3).

Već i sadašnja generacija roditelja može svjedočiti pričama svojih roditelja, baka i djedova o velikim razlikama u odgoju i samom pogledu prema djetetu. Njihov odgoj bio je znatno stroži, kako obiteljski tako i onaj u odgojno – obrazovnim ustanovama. Pristup djetetu bio je tradicionalan. Odmakom vremena i promjenama u društvu koje imaju svoj utjecaj na samo shvaćanje djetinjstva i odrastanja, raste senzibilitet prema samom odgoju djece. Već i u sadašnjim generacijama vidljive su znatne razlike kada se govori o odrastanju unazad 30-ak godina, pa do danas. Kao i još veće razlike između pogleda na dijete i djetinjstvo baka i djedova, te roditelja današnjih odraslih ljudi u svojim 30-im i 40-im godinama. Razlike su znatne, što govori o velikim pomacima u pogledu na dijete. Kod generacija koje su odrastale sredinom 20. - og stoljeća još uvijek se osjeća „stroži“ odgojni pristup u obitelji.

Prema Babić (2014) dvadeseto stoljeće je vrijeme u kojem se na djetinjstvo počinje gledati kako na specifičnu životnu dob. Dvadeseto stoljeće za koje se kaže, kao što je navedeno u prethodnom odlomku, da je stoljeće djeteta, donosi istoimenu knjigu „ *Stoljeće djeteta* “ autorice Ellen Key, a danas je knjiga i dalje korisna i aktualna. U njoj je jasno da je tada došlo vrijeme promjena u predodžbi djeteta i da je na djeci sve veća pažnja. Roditelji postaju sve posvećeniji djeci i njihovim potrebama, sve više zajedno sudjeluju u životima jedni drugih.

Djeca su tada imala jasno definirane granice koje su se poštivale, a roditelji su lakše nego danas održavali dosljednost u postavljenim granicama. Može se govoriti i o većem poštovanju djece prema odraslima, od roditelja, učitelja, starijih osoba. Kvaliteta života je bila prilagođenija potrebama obiteljskog života, što se očituje kroz samo radno vrijeme roditelja. Samim time roditelji i djeca imali su više vremena za provesti zajedno. Roditelji su bili posvećeniji u odnosu prema djetetu, provodili su vrijeme potpuno drugačije nego roditelji i djeca danas. Više vremena se provodilo u prirodi, igranju društvenih igara, okupljanju obitelji.

Danas je sve manje vremena za takve aktivnosti. To možda nije želja samih roditelja, ali suvremeni način života je taj koji je to nametnuo. Roditelji su na poslu veliki dio dana, nakon čega ih čekaju mnoge obiteljske obaveze. Samo moderno društvo shvaća dijete kao nekoga tko od početka treba biti „ubačeno“ u razne i mnogobrojne aktivnosti, kako bi se jednoga dana u jednoj od njih možda ostvarilo. No, je li to zaista toliko dobro za djecu? Nametanjem učenja i obaveza od rane dobi, djeca gube ono najdragocjenije, što zapravo mogu doživjeti jedino u toj dobi odrastanja, u djetinjstvu. To je sloboda za igru i vrijeme provedeno u njoj. Djeca su u institucijama veći dio dana. Prema Bašić (2011) suvremeno djetinjstvo je obilježeno boravkom djece u zatvorenim prostorima. Osim institucijskog boravka kroz dan, organiziraju se razne aktivnosti koje danas roditelji prihvaćaju, a time su djeca ponovno zaključena za slobodno vrijeme i igru.

Promjene u predodžbi djeteta donose i pozitivne i negativne posljedice. Svako razdoblje ima svoje bolje i lošije strane, kada govorimo o bližoj prošlosti. Nekada se na dijete gledalo kao na ličnost koju društvo „gradi“. Odgojno-obrazovne ustanove nisu se koristile kao danas, djecu su većinom čuvale bake i djedovi. Produženi boravak u školi koristio je mali broj djece, dok je danas situacija potpuno drugačija i u ustanovama za rani odgoj i obrazovanje, a i u osnovnim školama. Djeci nije bilo dostupno toliko nekvalitetnih igračaka, koje nemaju svoju svrhu, osim trenutno zadovoljiti osjećaj sreće. Zbog toga su se djeca kvalitetnije igrala, interakcija s vršnjacima je bila češća, toplija, kreativnija. Djeca su sama smišljala igre, više se igrala na otvorenom. Današnji svijet ograničava mnogo pozitivnih stvari iz prošlosti koje su djeci donosila samo dobrobit. Svijet je sve opasnije mjesto za život, a samim time roditelji više zaštićuju djecu. Nekada su djeca sama bila u parku, u društvu svojih vršnjaka su konstruirala igre, dok danas to nije moguće. Poslovne obaveze i dječje aktivnosti oduzimaju veliki dio vremena, tako da preostaje malo onog vremena za provesti u parku i u slobodnoj igri s vršnjacima. Svaki roditelj svom djetetu želi najbolje, pa tako ga želi i zaštititi. Suvremeni i

moderna svijet je doveo do toga da su djeca i prezaštićena. Na taj način im se ne dopušta da se u potpunosti razvijaju. U parku su antistresne podloge, što roditelji današnje generacije smatraju uvjetom bez kojeg se ne može. No, nije li dobro da se dijete nauči pasti, pa ustati i shvatiti da je to u redu? Prevelikim zaštićivanjem djece radimo možda potpuno suprotno od onoga što želimo? Djeci je potrebno osigurati vrijeme za svrhovitu i slobodnu igru. Kokanović (2016) naglašava da igra potiče cjeloviti razvoj djece te im je značajno omogućiti sudjelovanje i uživanje u toj aktivnosti. Autorica navodi da se dijete kroz igru afirmira, vlastitom aktivnošću stječe nove spoznaje o sebi i ljudima te o svijetu oko sebe.

Prema autorici Bašić (2011) kroz spoznaje razvojne psihologije, istraživanja jezičnog razvoja i mozga, ojačala se teza o djetetu koje je subjekt svoga razvoja. Tako je kod djece vidljiva vještina kreiranja osobnog doživljavanja svog okruženja putem osjetilnih iskustva. Autorica navodi i važnost osjetilnih poticaja, pošto se individualno pomoću osjetila potiče radoznalost i interes za svijet oko nas. Sigurnost se stječe kroz iskustva koje dijete samo proživi. „Odgajanje djeteta pod utjecajem društvenih promjena dovodi do novih odgojnih postupaka“ (Maleš, 2011). Danas se na dijete gleda kao na individuu koja se razvija prema vlastitim mogućnostima. Pedagogija naglašava važnost ranog razvoja djece, no današnji način života, koji je znatno ubrzaniji, djeci ne dopušta slobodu i kvalitetno učenje u svojoj okolini.

3. SUVREMENI PRISTUP ODGOJU

„Suvremeni pogled na roditeljstvo odgoj smatra uzajamnim procesom između roditelja i djeteta. Oni u međusobnoj interakciji interpretiraju ponašanje onog drugog, pridaju mu značenja; imaju svoja očekivanja i ciljeve, ali se i prilagođavaju očekivanjima i ciljevima onoga drugoga. (Flander i sur., 2018). Djeca uče po modelu uz koji rastu. Danas, roditeljima je dostupno mnogo informacija, ljudi imaju širi pogled i veće mogućnosti rada na sebi. Time je danas roditeljima omogućeno da dobiju uvid u prednosti i nedostatke svog načina odgoja djece. U suvremenom pristupu odgoju djece postoje prednosti, no i mane. Kao primjer može se navesti sredina s mnogo prisutne djece, kao što je dječje igralište. Iz više primjera može se zaključiti da su danas djeca većinom ta koja vode glavnu riječ. Pokazatelj takve situacije može se vidjeti i na primjeru roditelja kada dolaze po dijete u vrtić, kada ono želi još ostati u skupini, no roditelju se žuri. Također djeca koja ne žele ići doma iz parka kada roditelj to zahtijeva. Tada zna doći do popuštanja dječjim željama, kako bi roditelj izbjegao neugodnost situacije koja se događa u javnosti. No roditelji zbog nemogućnosti dogovora s djetetom ponekad reagiraju ljutnjom i frustracijom, što izaziva nezadovoljstvo i kod djeteta i kod roditelja. Radi li se o tome da roditelji ne postavljaju pravila i granice, što bi značilo da u društvu prevladava permissivni roditeljski način odgoja?

„Kako graditi pravi, stvaralački odgojni autoritet? Postupno, uporno, sustavno i principijelno. Najprije roditelji moraju biti nositelji zdravog obiteljskog ozračja koje je prožeto međusobnom ljubavlju, poštovanjem, požrtvovnošću i dosljednošću“ (Rosić, V., 2005). Prema Belamarić (2017) promjene obiteljskog života očituju se kroz sve češće promjene same strukture obitelji i njenih članova. Autorica daje uvid i u promjenu uloga u obitelji, od oca koji je u prošlosti vodio glavnu riječ, do majke koje su danas preuzele jednaku ulogu u financijskoj brizi oko obitelji. Kako autorica Belamarić (2017) navodi, to su razlozi što obitelji sve manje vremena provode zajedno. Kokanović (2020) ističe da je obitelj djetetovo primarno okruženje na putu njegova odrastanja, u kojem ono stječe i razvija svoja prva iskustva, ostvaruje prve kontakte te su mu poveznica s ostatkom svijeta, samim time najdugotrajniji su odgojni faktor i temelj za razvoj zdravog djeteta. U skladu s navedenim, dijete treba podržavajuće obiteljsko okruženje u kojem će osjetiti ljubav, poštovanje i brižnost.

Roditelji kao model djeci su oni koji svojom emocionalnom toplinom, poštovanjem, ali i postavljanjem granica djecu trebaju usmjeriti na putu odrastanja. Kada roditelj razumije i uvažava djetetove potrebe stvara se odnos povjerenja, odnos emocionalne topline, koji je

potreban svakom djetetu. Važno je da dijete ima povjerenje u roditelje, jer na taj način je i sam odgojni proces lakši. Dijete će surađivati, u roditelju pronalaziti oslonac, a roditelju je time lakše postići odgojni cilj.

Autorica Ćorić Špoljar (2013) ističe problem pretjerane brige za dijete, te govori o dvostrukom učinku brige na dijete. Zaštićivanjem djeteta od situacije s kojom se, prema našoj prosudbi, ono nije samo sposobno suočiti, kao i u nastojanju da se dijete zaštiti od ozljeda, djetetu se oduzima mogućnost doživljavanja vlastitih iskustva. Naravno, kod realne procjene da bi se dijete moglo povrijediti treba reagirati. No, autorica ističe važnost da se dijete ponekada nađe u neugodnoj situaciji, s ciljem stjecanja iskustva nošenja s njima. Takvim ophođenjem djetetu se oduzimaju doživljaji koje je važno iskusiti. Svakodnevne situacije daju nam zaključiti kako su roditelji često u strahu za svoje dijete, zbog čega im zapravo nesvjesno oduzimaju pravo na slobodnu igru bez sputavanja. Roditelji pristupaju zaštitnički u nastojanju da dijete bude sigurno. Kod roditelja treba razvijati svijest kako njihov strah zapravo dijete koči u razvoju. „ Pozitivno roditeljstvo koje se promovira u suvremeno doba također uključuje disciplinu, strukturu i vodstvo od strane roditelja.“ .“(Buljan Flander i sur., 2018, str.23). Prema Buljan Flander (2018) bitan je način na koji roditelji vode djecu kroz odrastanje, usmjeravanjem, učenjem pravih vrijednosti i postavljanjem granica. Također ističe važnost odgoja kojim se dijete uvažava, a gradi se od prvog dana djetetova život. Takav odgoj podrazumijeva brigu roditelja o sigurnosti djeteta, stvaranje odnosa punog topline i ljubavi, ukazivanje na pravilne obrasce ponašanja, te na važnost praštanja. U skladu s navedenim u suvremenom društvu je potrebno promicati autoritativan roditeljski stil odgoja, koji se najbolje uklapa u strukturu discipline, vodstva, ali i velike količine ljubavi i poštovanja u odnosu s djetetom.

3.1. *Suvremeno roditeljstvo*

Prema Obradović (2006, str.65) dobar odgoj može se ostvariti ukoliko dijete ima jednu odgovornu odraslu osobu, ne nužno vezano obiteljskim srodstvom, s kojom će se emocionalno povezati, te razvijati kvalitetan i topao odnos. Pristup odgoju i samom djetetu znatno se mijenjao kroz povijest i napredak društva. Zbog velikih promjena u načinu života, dolazi i do promjena u obiteljskom životu. Također mijenja se struktura obitelji, tako da prema novijim shvaćanjima više nije najvažnije da obitelj bude tradicionalna, da se sastoji od majke, oca i djeteta. Kokanović i Opić (2018) navode da je za uspješan i kvalitetan odgoj djece, uključenost oba roditelja u njihovo odrastanje zapravo preduvjet, stoga neovisno o obiteljskoj strukturi, dijete bi trebalo osjetiti uključenost oba roditelja. Ako takav odnos nije moguće uspostaviti značajno je da se razvije kvalitetan odnos djeteta i osoba koje tu obitelj čine.

Moderno društvo nameće svoje vrijednosti koje većina pojedinaca pokušava dostići. Roditelji su svojoj djeci model po kojem ona uče. Potaknuti načinom života jurimo za ponekada nepotrebnim stvarima, koje nas odvlače od onoga što je zapravo bitno. Kvalitetno provođenje vremena s djecom smanjeno je zbog brojnih obaveza odraslih, ali i djece. Digitalizacija, koliko god da je pozitivan napredak društva, također dovodi do udaljavanja ljudi međusobno. Udaljava djecu od roditelja, vršnjaka, kao i odrasle ljude jedne od drugih. Prema Kokorić (2020) postoje brojne prednosti koje donosi modernizacija tehnologije, no javljaju se i nepovoljni ishodi koji se odražavaju na današnje obitelji. Roditeljima često nedostaju znanja i vještine povezane s digitalnom pismenošću (Ciboci i Labaš, 2019). Nadalje, autorica Kokorić (2020) govori o problemu suvremenih roditelja zbog sve veće uporabe digitalne tehnologije, kao alata za pomoć u roditeljstvu, potaknuti pritiskom vlastitih obaveza. Autorica Buljan Flander (2018) zaključuje da se utjecaj tehnologije odražava na ozračje u kojem današnje dijete raste.

„ Tradicionalni i suvremeni pogledi na roditeljstvo, a time i na dijete i njegovo socijaliziranje, dovode ponekad do zbunjenosti. No iako se radi o različitim, u nekim aspektima čak i potpuno suprotnim tezama tradicionalnog i suvremenog roditeljstva, novije viđenje ne isključuje dobre strane odnosno aspekte tradicionalnog roditeljstva. To su primjerice , odgovornost, vođenje, briga, poučavanje“ (Buljan Flander i sur., 2018, str.23).

3.2. *Današnji odnos roditelja i djece*

Prema Petani (2011) privrženost koja se stvara u odnosu djeteta i roditelja od najranijeg djetinjstva, ostaje prisutna za cijeli život, te ističe razvoj osjećaja sigurnosti kod djeteta kao najbitniji od ciljeva privrženosti. Važno je za izdvojiti neke od karakteristika koje utječu na roditeljsko ponašanje a to su spol, osobine ličnosti, odnos s svojim roditeljima, te razumijevanje dječjeg razvoja (Keresteš, 2002). Uzajamni odnos djeteta i roditelja ima obostrani utjecaj, te djeca imaju utjecaj na postupke i odnos roditelja prema njima. Autorica Maleš (2011) kao problem današnjice ističe pronalazak sklada između roditeljstva i posla. Dalje, autorica Maleš (2011) govori o količini vremena provedenih na poslu, u obiteljskim obavezama, te o vremenu koje je potrebno provesti kako bi se osigurao san, prehrana i slobodno vrijeme, te o odgoju koji je u tim uvjetima sve teži. Autorica navodi kako je od količine vremena provedenog s djetetom, od velikog značaja kvaliteta zajedničke interakcije, kvaliteta međusobnog odnosa majke i oca, koji itekako utječe na odnos s djetetom.

Današnje roditelje se već prilikom trudnoće na neki način upozorava na moguće opasnosti za dijete, kroz razna testiranja koja utvrđuju je li s djetetom sve u redu tijekom trudnoće. Kroz takav početak roditeljstva kao da se već u početku tog odnosa šalje poruka koja budi strah i neizvjesnost. Nakon rođenja djeteta, roditelji su zastrašeni raznim informacijama o cjepivu. U istraživanju Kulić, Čivljak, Čivljak (2019) roditelji iznose svoje stavove prema cijepljenju vlastite djece, te se iznose faktori koji imaju utjecaj na njih. Vodeći razlog tome vidi se u stručnim člancima, medijskim natpisima, te u širenju informacija pojedinaca, a koje nisu znanstveno utemeljene. U članku se spominje i istraživanje provedeno u Londonu 2003. godine, u kojemu su rezultati pokazali nezadovoljstvo roditelja zbog premalo informacija o cijepljenju.

Porastom alergijskih reakcija kod djece, danas su roditelji sve oprezniji i opterećeniji prilikom uvođenja raznovrsne prehrane u dojenačkoj dobi djece. Sve to neprimjetno u roditelje ulijeva dozu opreza i straha za dijete. Također suvremeni roditelji o svakoj svojoj nedoumici imaju bezbroj savjeta i informacija dostupnih na internet stranicama. Često takve informacije u roditeljima tek pobude određenu dozu straha za dijete, što rezultira popustljivim odgojnim stilovima ili u današnje vrijeme sve prisutnijim helikopter roditeljstvom. Helikopter roditeljstvo podrazumijeva pretjeranu zaštitu i uključenost roditelja. Pretjerana uključenost, pretjerano i intenzivno roditeljstvo, ali i potpora karakteristike su ovog tipa roditeljstva (Padilla

– Walker, Nelson, 2012). Ova vrsta roditeljskog ponašanja podrazumijeva preveliku brigu roditelja o zaštiti djece, njihovoj emocionalnoj dobrobiti i uspjehu. Također uključena je velika razina kontrole od strane roditelja. Roditelji koji provode ovaj stil djeci ne daju priliku da razvijaju vlastitu samostalnost i odgovornost. Ipak uza sve to prisutna je velika emocionalna toplina.

Prema autorima Nelson i sur. (2020) radi se o odgojnom stilu gdje roditelji umjesto djece obavljaju ono što bi prema razvojnim karakteristikama djeca trebala biti u mogućnosti napraviti sama. Tako djeci ne daju mogućnost da se uče odgovornosti, da se osamostale, što ih u konačnici sprječava u istraživanju svoje okoline. Iz zabrinutosti i straha, roditelji koji se koriste ovim stilom zapravo djeci štete. Važno je naglasiti da je djecu potrebno usmjeravati, a ne voditi kroz cijeli proces. Dijete je potrebno motivirati. Važnost je i u poticanju dječje samostalnosti, što je ovdje baš suprotno. Roditelji su u današnje vrijeme i pod velikim pritiskom posla, radnog vremena, što pridonosi manjoj posvećenosti djetetu zbog nedostatka vremena. Na taj način kod njih može doći do osjećaja krivnje, te roditelj na razne načine pokušava usrećiti dijete, često krivim postupcima, na primjer kupnjom nepotrebnih igračaka i stvari. Na tom tragu autorica Coloroso (2008) ističe da je ponekad djetetu potreban samo roditeljski osmijeh, zagrljaj ili njegova prisutnost. Nerijetko roditelji nemaju dovoljno kompetencija za odgoj vlastitog djeteta, što je zapravo njihova dužnost kao roditelja.

Autorica Coloroso (2008) ističe kako su ohrabrenje i poticanje djeteta dobri alati u svakoj situaciji, pošto kod djeteta izazivaju osjećaj važnosti. Roditelj putem ohrabrenja i poticanja djetetu daje do znanja da mu vjeruje. Tako kod djeteta se potiče unutarinja motivacija.

„Poticanje i ohrabrivanje djeteta znači odašiljanje jedne ili više od šest ključnih poruka koje se moraju prenijeti, riječima ili djelima:

- Vjerujem u tebe.
- Vjerujem ti.
- Znam da to možeš učiniti.
- Slušam što govoriš.
- Stalo mi je do tebe.
- Vrlo si mi važan/važna.“ (Coloroso, 2008, str.70)

Roditelji su oni koji dijete usmjeravaju na pravila u ponašanju i ti koji su djetetu model. Često se susreću prepopustljivi roditelji, koji ne postavljaju jasne granice i djeca ne razumiju pravilne

obrasce ponašanja. No, ne nalaze ni druge načine kako djetetu dati do znanja da je pogriješilo, što dovodi do toga da je dijete zbunjeno. Često takvo popustljivo roditeljstvo dovodi i do svađa. Za dijete je važno da od roditelja gleda pravilne obrasce ponašanja kroz svoje odrastanje. Roditelji često smatraju kako dijete moraju zaštititi u svakoj situaciji, no nisu svjesni da dijete mora proći kroz neke situacije u životu koje su možda i negativne, kako bi se naučilo nositi s njima kroz život.

Danas u odnosu djeteta i roditelja postoje promjene i zbog sve većeg broja rastavljenih roditelja. Rastavom dolazi do promjena u životu cijele obitelji, pa tako i u odnosu djeteta s roditeljem koji odlazi iz njihovog doma, ali i do promjena u odnosu s roditeljem s kojim dijete ostaje živjeti. Do promjena u tom odnosu dolazi samim time što se život rastavljene obitelji promijenio, pa tako i odnos roditelja i djeteta, radilo se o majci ili o ocu. Na odnose s djecom može loše utjecati ako majka i otac rade „svako po svom“. Svakako je važan dogovor roditelja o jednakom postupanju spram djeteta, kao i kod postavljanja granica, radilo se o obitelji koja živi kao zajednica ili o rastavljenoj obitelji (predavanja iz kolegija Dijete u krizi, 2024).

U *Konvenciji o pravima djeteta* uvažavaju se mišljenja djeteta oko svih pravnih postupaka koji se na njega odnose (Buljan Flander i sur.,2018). Autorica Buljan Flander (2018) dalje navodi kako je za dijete razvedenih roditelja važno osvijestiti činjenicu da ima dva roditelja i doma, te da će u oba imati potrebnu ljubav. Autori Čudina – Obradović i Obradović (2018) opisuju kako djeca imaju jaku emocionalnu reakciju na razvod roditelja, a posljedica tih reakcija ogleda se u smanjenoj mogućnosti samokontrole i odgovornosti, dok novija istraživanja upućuju na to da emocionalno najintenzivnije na razvod roditelja reagiraju predškolska i mlađa djeca. Važnu ulogu u odnosima s djecom ima odnos majke i oca međusobno. To je odnos koji se odražava na cjelokupnu atmosferu u obitelji. To utječe i na odnos s djetetom. Ukoliko su roditelji usklađeni u postupcima to se pozitivno odražava na odnos s djetetom.

Prema Petani (2001) u literaturi se nailazi na četiri psihološke teorije o kvaliteti odnosa dijete – roditelj. To su a) teorija privrženosti, b) teorija roditeljskog odgojnog stila, c) teorija postavljanja granica i d) teorija roditeljskog prihvaćanja / odbijanja. Pojedinačno se svaka teorija odnosi na različita razvojna razdoblja djetetova života. U prvoj teoriji obuhvaćen je odnos djeteta i roditelja u ranom djetinjstvu, kao rezultat uspješno ili neuspješno izgrađenog odnosa privrženosti. Kroz teorije roditeljskog odgojnog stila objašnjava se kako se djeca uspješno razvijaju ako je odnos roditelja prema djeci pun topline i nadzora. Kod teorije

uspostavljanja granica ističe se njihovo postavljanje ako se radi o neprimjerenom ponašanju djeteta i posljedicama tog ponašanja. Teorija roditeljskog prihvaćanja / odbijanja (Rohner i Rohner, 1984.;Rohner 1999) predviđa kako roditeljsko prihvaćanje ili odbijanje utječe na razvoj djeteta.

Autorica Belamarić (2017) ukazuje na važnost suočavanja roditelja s izazovima i spremnost na učenje na način da „ ..roditelj dijete mora prihvatiti onakvim kakav jest, sa svim njihovim vrlinama i manama i dati mu prostora da iskaže svoju osobnost“ (<https://centar-sirius.hr/suvremena-obitelj-i-odgoj-djece/>). Kao najvažniju odrednicu odnosa unutar obitelji autorica izdvaja emocionalnu toplinu, koja ima pozitivan učinak na razvoj djeteta, kao što daje temelje za njegov budući odnos s vlastitom djecom.

3.3. Prednosti suvremenog odgoja

Odgoj djece danas podrazumijeva, uz obiteljski odgoj i onaj institucijski koji počinje u odgojno - obrazovnoj ustanovi, a nastavlja se u školi. „, Kad je riječ o kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja također treba dodati da se uz obrazovanje u predškolskim institucijama ostvaruju i drugi, za dijete, njegovu obitelj i društvo vrlo važni procesi- odgoj, očuvanje zdravlja, njega i zaštita djeteta. Ova specifičnost podrazumijeva cjelovitost i nedjeljivost svih aspekata kurikuluma ranog odgoja pa se u prvi plan ističe kvaliteta cjelokupnog življenja djece u odgojno-obrazovnoj ustanovi.“ (Petrović-Sočo, 2009, str.17).

Prema Maleš (2012) u današnjem pristupu odgoju važno je napraviti razliku od odgoja za poslušnost, a poticati odgoj za odgovornost, kreativnost i kritičko mišljenje. Autorica također ističe da roditelji trebaju osvijestiti da je dijete aktivno, sposobno i kompetentno. U suvremenom odgoju dijete je subjekt s pravima, te se prema tome i mijenjaju odgojni postupci. Autorica Maleš (2012) podlogu pozitivnog roditeljstva vidi u pozitivnoj disciplini.

Odgojno-obrazovne ustanove su mjesta gdje se djeca socijaliziraju i uče samostalnosti od najranije dobi. Tako se često događaju situacije da su roditelji začuđeni kada dođu po svoje dijete i vide ga kako s ostalom djecom mirno sjedi za stolom i jede svoju užinu. Kod kuće je slika najčešće drugačija. Djeca u interakciji s svojim vršnjacima od najranije dobi imaju pozitivne utjecaje tih odnosa na cjelokupan razvoj. Često čujemo kako su se djeca promijenila, no trebalo bi otići malo unatrag i pogledati roditelje i promjene na njima. Roditelji su postali sve zahtjevniji, očekuju mnogo, dok su istovremeno popustljivi u svom odgojnom stilu.

Autorica Šagud (2011) piše o važnosti ulaganja u inicijalno obrazovanje profesionalaca odgojitelja, učitelja i profesora. Ukazuje i na važnost njihovog cjeloživotnog obrazovanja i napredovanja, zbog osnaživanja profesionalnih vještina. Odgojitelj, kao stručna i kompetentna osoba provodi program ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u odgojno – obrazovnim ustanovama, prepoznaje potrebe i razvojne mogućnosti djece, te se prilagođava individualnim potrebama djece. Odgojitelj, kao pozitivan model djeci mora imati stručno znanje koje stječe tijekom svog formalnog obrazovanja, no važnu ulogu ima i razvijena emocionalna inteligencija odgojitelja. U odgoju pozitivnim ponašanjima utječe se na djecu, tako da su empatija, samoregulacija, motivacija i fleksibilnost samo neke od karakteristika kompetentnog odgojitelja. Autorica Šagud (2011) prema Youngs, Ohsako i Medel – Anonuevo, 2000) govori o cjeloživotnom učenju kao osnovnoj promjeni procesa učenja i poučavanja. Prema Fullan (2003) svi profesionalci, u svim područjima rada trebali bi shvatiti važnost prilagođavanja promjenama. Kokanović (2019) ističe da su suvremene znanstvene spoznaje o razvoju djece uvelike uvele promjene i u sustavu obrazovanja i cjeloživotnog učenja odgojitelja jer svako odgojno djelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju zahtjeva kompetentnog pojedinca koji će na razini visoke profesionalne odgovornosti pristupati svakom djetetu. Važnost cjeloživotnog učenja odgojitelja je ključna kako bi se radilo na njegovom profesionalnom napretku, kako bi se kritički promišljalo o radu i kompetentno postupalo prvenstveno u odnosima s djecom, a potom i ostalim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Društvo se vrlo brzo mijenja, djeca se mijenjaju, stoga su promjene prijeko potrebne i u samom odgojno-obrazovnom procesu, profesionalnom razvoju odgojitelja, a sve s ciljem osiguravanja svih uvjeta potrebnih za djetetov cjeloviti razvoj.

Djeci se kroz pohađanje odgojno-obrazovnih ustanova otvara put za ranu socijalizaciju i razvoj svih potencijala. Današnji roditelji to prepoznaju. Mnogo je i onih koji još uvijek dječji vrtić smatraju „čuvalištem“, a odgojitelje dadiljama koje im čuvaju djecu dok oni rade. No većinom obrazovaniji roditelji shvaćaju važnost ovog zanimanja i prepoznaju dobrobiti koje odgojno-obrazovna ustanova donosi njihovom djetetu. Svakako je velika važnost na obrazovanju i kompetencijama odgojitelja. Roditelji sve više shvaćaju što djeca odlaskom u dječji vrtić dobivaju u svom razvoju, socijalizaciji i učenju. Suvremeni pristup odgoju također radi na uključivanje roditelja u partnerski odnos s odgojiteljima, stvarajući pozitivno ozračje za dijete i odrasle. Raznim načinima uključivanja roditelja u praksu kroz radionice i ostale oblike

suradnje, radi se i na osnaživanju roditeljskih kompetencija, a time i odnosa na relaciji roditelj-dijete.

Ljubetić (2007) ističe važnost razumijevanja razlike institucijskog odgojnog utjecaja i namjernog, koji ne predstavljaju isto. Roditelji danas odgoju svoje djece pristupaju sa stajališta kako ih je potrebno što prije uključiti u barem jednu aktivnost, a nerijetko i u više njih. Smatra se da se na taj način pridonosi kvaliteti njihova uspjeha u školi i općenito u budućnosti. Djeci se daje na izbor aktivnosti koje su trenutno u trendu, tako da se većina djece od vrtićke dobi počinje baviti sportskim aktivnostima, što je svakako pozitivno za njihov motorički razvoj. Suvremeno roditeljstvo podrazumijeva pogled na dijete kao individu, tako da se ne mogu njegovati jednaki stilovi odgoja za svako dijete. Roditelji se prilagođavaju potrebama djece, kao i njihovim interesima, usredotočeni su na posvećenost prema svojoj djeci. Načini na koje se pokušava djetetu ukazati na pogreške u većoj mjeri su razgovor i pravilan model ponašanja odraslih. Kod djece se nastoji ostvariti njihov puni potencijal, kroz roditeljsko prepoznavanje njihovih predispozicija.

Prema Jurčević – Lozančić (2015) kompetentnost roditelja se ogled kroz kontrolu vlastitog roditeljstva i odnosa sa svojim djetetom. No u današnjem suvremenom društvu roditeljima je potrebna međusobna suradnja s odgojno – obrazovnim ustanovama. Ljubetić (2007) govori o roditeljskim vještinama koje se stječu kroz učenje i usavršavanje. Kao primjer može se uzeti suradnja roditelja i djelatnika odgojno – obrazovne ustanove. Odgojno – obrazovni radnici svojim savjetima mogu pridonijeti roditeljima u shvaćanju razvoja djeteta, rješavanja određenog problema, no važna je obostrana težnja za suradnjom.

Cilj roditelja je poticanje potpunog djetetova razvoja, što se postiže kroz roditeljska ponašanja usmjerena ostvarenju tog cilja. Ljubetić (2007) navodi kako se od kompetentnog roditelja očekuje prepoznavanje vještina kroz razna znanja, vještine i sposobnosti odgoja, ali i osobine ličnosti koje djetetu služe kao pozitivan model. Autori Gregorović - Belaić i Čekolj (2019) objašnjavaju pojam roditeljstva kroz više čimbenika: doživljaj roditeljstva, roditeljsku brigu, roditeljske postupke i aktivnosti, te roditeljske odgojne stilove. Roditeljske kompetencije svakako imaju za cilj dobrobit djeteta, a emocionalna toplina u odnosu čine ga kvalitetnijim. Spremnost na suradnju, učenje i usavršavanje vještina otvaraju mogućnost roditeljima da jačaju svoje kompetencije.

3.4. Nedostaci odgoja u suvremeno doba

Prema Belamarić (2017) roditeljstvo puno kontrole i ne davanje djetetu slobodu izbora, doprinosi djetetovoj nesamostalnosti, nepovjerenju u vlastite mogućnosti i sposobnosti i nedostatak ambicija. No, kod slabe kontrole dolazi do neprimjerenih oblika ponašanja i agresivnosti. Autorica izražava slobodu, slobodu izbora, no i određena pravila ponašanja koja su preduvjet djetetova zdravog razvoja ličnosti. Jedan od nedostataka odgoja u suvremeno doba je prezaštićenost djece. Kako se roditelje od trudnoće upozorava na razne opasnosti, već tada se u njima stvara osjećaj kako trebaju zaštititi svoje dijete. Razne strahove roditeljima donosi svako doba kroz odrastanje djeteta. Na taj način dolazi do prevelikog zaštićivanja djeteta. Dijete se ograničava u mnogim aktivnostima zbog roditeljskog straha. Tako se djetetu onemogućuje cjelovit razvoj i sloboda u istraživanju. Danas živimo u svijetu koji više nije siguran. Svakako da danas roditelji ne puštaju djecu samu bez nadzora na druženje u parku. Mnoge opasnosti uistinu postoje jer se svijet promijenio. Roditelji kao odrasle osobe su ti koji trebaju pravilno procijeniti dobrobiti za dijete.

Današnje doba je podređeno djetetu, no prevelikim udovoljavanjem u dobroj namjeri, zapravo se radi „protiv“ djeteta. Djeca ne mogu proživjeti važna iskustva potrebna kao pripremu za budući život. Roditelji rade umjesto djece, ponekad da olakšaju djeci misleći da oni to još ne mogu, a ponekad da sebi ubrzaju obavljanje svakodnevnih aktivnosti. Kao što se iskustvo stječe praksom, tako i djeca stječu iskustva važna za razvoj i budući život kroz aktivnosti koje su prilagođene njihovoj dobi. Rijetko koji roditelji danas djeci dopuštaju da sudjeluju u kućanskim poslovima ne razmišljajući o dobrobitima koje bi takve radnje djeci donijele. „Kako bi se emocionalno razvijala, djeci su osim puno ljubavi i pažnje, potrebne i svakodnevne male frustracije iz kojih uče kako svladati prepreke u životu, kako doći do onoga što žele, kako se utješiti kad nije po njihovom, kako uzeti u obzir druge ljude, suosjećati s njima i slično " (Flender i sur., 2018, str.5).

Autorica Mihalić (2013) objašnjava koliko djeca uključivanjem u kućanske poslove profitiraju, osjećaju se korisno i vrijedno, razvijaju samostalnost i razne sposobnosti i odgovornosti. U ovom slučaju važna je roditeljska dosljednost, strpljenje, a poželjni oblici nagrađivanja su svakako roditeljske pohvale, što dalje dijete motivira za ovaj oblik suradnje. Dobrobit je u postavljanju zadataka kroz igru, jer na taj način djeci su zanimljiviji. Od povezivanja s obitelji tijekom zajedničkih obavljanja zadataka, pa do rasta samopouzdanja kod djeteta, kada postane

svjesno što sve može samo napraviti. Djeca u takvim aktivnostima uživaju, te na zabavan način i stječu navike za budući život. U tom ranom razdoblju djetetova života trebalo bi ga uključivati u stjecanje navika koje su mu tada prihvatljive i u kojima rado sudjeluje. Tako će dijete te navike prihvatiti lakše, kroz igru i zabavu istraživat će radnje bitne za život. Odrasli često zbog nedostatka vremena u ubrzanom svijetu izbjegavaju dati djetetu zadatak i sve obave sami brže.

Tu dolazi i do korištenja suvremene tehnologije u prevelikoj mjeri. Roditelji djeci, u nedostatku vremena, ali i zbog djetetovih zahtjeva, prerano dopuštaju korištenje mobilnih telefona, tableta, laptopa. Sadržaji koji se nude mogu biti od koristi ako su kvalitetni i koriste se umjereno. No danas se nude djeci od najranije dobi što svakako nije prikladno. Prema Žderić (2009) vidljive su negativne posljedice prekomjernog korištenja interneta kod mlađe djece. Nadalje Brezičević (2018) govori o djeci kao podložnijima negativnom utjecaju medija zbog stupnja razvoja u kojem se nalaze. No upozorava i na važnost roditeljskog utjecaja na vrijeme koje dijete provodi koristeći medije. Nešto starija djeca predškolskog uzrasta igraju igrice na mobitelima ili video igrice, što nikako ne može pozitivno utjecati na njihov razvoj. Danas se djeca rađaju u suvremenom svijetu u kojem je sve dostupno. Od najranije dobi kada rukom mogu dohvatiti neku stvar, u njihovim rukama su pametni telefoni. Oni s njima rastu, tako da kasnije ne mogu zamisliti život bez njih. Nešto starija djeca se nalaze u parku, sjede na klupici jedan pored drugog i igraju igrice svatko na svojem mobitelu. Ljudi se približavanjem tehnologiji udaljuju jedni od drugih, što se primjećuje već u djetinjstvu.

Slika 2. Prikaz djeteta koje gleda mobitel

(Izvor: <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/do-druge-godine-bez-mobitela-roditelji-evo-kada-djeca-mogu-koristiti-ekrane-i-koliko-vremena---547924.html>)

Empatija je važno područje na kojemu je potrebno raditi, kako bi se djetetu ukazalo na važnost suosjećanja. Uz genetiku, okolišni čimbenici imaju važnu ulogu kod razvoja empatije. Roditelji

su oni od kojih dijete uči o načinu izražavanja suosjećanja prema drugima, tako da je važno da daju dobar primjer djetetu u svakodnevnom životu (https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/mentalno_zdravlje/empatija-kod-djece-potaknite-suosjecanje-za-druge-od-malih-nogu-evo-koji-cimbenici-utjecu-na-njen-razvoj).

Djecu se ne uči na samostalnost već se često osigurava pomoć odrasle osobe koja će umjesto djeteta nešto napraviti. Odrasli su u strahu da će dijete biti povrijeđeno ako mu se nešto ne dopusti sve više stvorili generaciju razmažene djece koja moraju dobiti ono što žele, a empatija kod njih potpuno izostaje. Djeca su usredotočena na sebe i svoje zahtjeve, te su navikla biti u centru pažnje. Važno je razviti svijest kod roditelja da je ustrajnost i odlučnost ono što će pomoći u postavljanju granica koje su djetetu potrebne. Djeci je najvažnije da dobivaju ljubav svoje obitelji, te svaki roditelj o tome treba promišljati i u teškim odgojnim situacijama to osvješćivati.

3.5. Odgojni utjecaj danas

Odgojni utjecaj danas sastoji se od zajedničkih čimbenika kao što su obiteljski odnosi, obrazovanje, mediji i tehnologija. S obzirom na prisutnost sve veće digitalizacije u društvu i djeca su izložena različitim utjecajima putem interneta i popularnih društvenih mreža. Zajedno, važnu ulogu u oblikovanju odgojnog okruženja i pružanja podrške djeci u razvoju njihovih vrijednosti, ponašanja i stavova imaju roditelji, odgojno – obrazovne ustanove, škola, ali i društvo.

Prema navodima autorice Jurčević – Lozančić (2016) u djetetovu životu roditeljska uloga ima jedinstveno značenje za njegov odgoj, rast, razvoj. Neophodno je djeci pružiti stabilnu i podržavajuću okolinu za njihov odgoj i razvoj promicanjem zdravih obiteljskih odnosa, komunikacije, empatije, te razumijevanja. Dijete se sa socijalizacijom susreće prvo u krugu svoje obitelji, što potvrđuje važnost roditeljske uloge. „Dakle, roditeljski odgoj moguće je opisati s pomoću dvije dimenzije: roditeljskom toplinom i roditeljskim nadzorom. U novije se vrijeme razlikuju dva oblika nadzora: vanjski ili nadzor ponašanja, te unutarnji ili psihološki nadzor. Nadzor ponašanja odnosi se na postavljanja pravila ponašanja i dopuštenih granica, te se kontrolira i kažnjava kršenje postavljenih pravila i granica. Njime se najčešće želi izbjeći nepoželjno ponašanje djeteta i adolescent.“ (Čudina – Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 269).

Čudina – Obradović, M., i Obradović, J (2006) roditeljski odgoj opisuju kroz odnos pun topline uz nadzor djetetova ponašanja, postavljanjem granica i pravila, pri čemu se vrši kontrola i kažnjava nepoštivanje pravila, a sve s ciljem sprječavanja neprikladnog ponašanja djeteta. Istraživanja pokazuju da toplina, potpora i prihvaćanje predstavljaju uvjete za dobar razvoj, dok je utjecaj nadzora upitan. Nadzor ponašanja kompatibilan je eksteralizaciji, te se dovodi u vezu s agresivnim ponašanjem (Barber, 1996). Referirajući se na autore zaključak je da je važna značajka dobrog roditeljstva međusobno uravnotežen odnos topline i potpore s nadzorom.

Odgojni utjecaj u obitelji ima najvažniju ulogu u formiranju vrijednosti, normi i obrazaca ponašanja kod djece. Roditelji su odgovorni za postavljanje granica, pružanje podrške te modeliranje željenog ponašanja kod svog djeteta. No, mnoge obitelji danas se susreću s izazovima kao što su prezaposlenost roditelja, razvod roditelja ili nedostatak uvjeta za kvalitetan život, a sve to može značajno utjecati na odgoj djece. Kao pozitivan pomak od prošlosti, može se istaknuti razlika percepcije tradicionalnih pogled na roditeljstvo, što se očituje kroz suvremeno shvaćanje oca kao ravnopravnog partnera majci u odgoju.

„ Ravnopravni roditelji odbijaju tradicionalne društvene pritiske, uvriježene stereotipe očinstva i majčinstva i rodno podijeljene radne uloge u kući i izvan nje. Oni svakodnevnim dogovorom zajednički i prilagođavajući se situaciji odlučuju o podjeli dužnosti i poslova oko djece, s djecom , i zbog djece i to prema načelu svrsishodnosti, ekonomičnosti i pravedne raspodjele napora i vremena, a ne prema načelu „ muških “ i „ ženskih “ poslova, „ majčinih “ i „ očevih “ zadataka.“ .“ (Čudina – Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 264). Dijete na ovaj način od početka uči, kroz model svojih roditelja o ravnopravnosti spolova, o tome kako se zajedničkim snagama i dogovorom može postići mnogo. Također djeca roditeljskim modelom upoznaju važnost poštivanja u bračnom ili partnerskom odnosu. Odgojni utjecaj u obrazovnom sustavu ostvaruje se putem formalnog obrazovanja i kroz neformalne oblike učenja. Učitelji i odgojitelji djeci prenose znanje, vještine i vrijednosti, te imaju značajnu ulogu u podršci učenju i razvoju djece.

Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) utvrđuju se vrijednosti, načela, ciljevi, sadržaji aktivnosti, program obrazovanja, kao i načini i pristup radu s djecom rane i predškolske dobi, te odgojno-obrazovni ciljevi prema razvoju djece. Dio sustava odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske čini predškolski odgoj i obrazovanje, a

namijenjen je djeci od šestog mjeseca života, do osnovne škole. Kroz projekt Maleš (2011) dolazi do spoznaje da je dijete osobnost od rođenja, te ga se treba shvatiti ozbiljno i s poštovanjem, da je dijete socijalni subjekt koje sudjeluje u odgojnom procesu, djetinjstvo je razdoblje života sa svojim vrijednostima i kulturom, proces je socijalne konstrukcije, te da nema univerzalnog djeteta kao ni univerzalnog djetinjstva. Ciljevi Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje su osiguravanje dobrobiti za dijete, kroz cjeloviti razvoj, odgoj i učenje, te razvoj kompetencija.

Odgojni utjecaj danas odvija se u različitim suodnosima, uključujući obitelj, obrazovanje, medije i društveno okruženje. Promjene u društvu i tehnologiji sve su veće i brže, tako da je i odgojni utjecaj danas podložan brojnim izazovima. Mediji su još jedan važan čimbenik odgojnog utjecaja danas. Medijska kultura, sadržaji i poruke mogu imati pozitivan ili negativan odgojni utjecaj na djecu. „ S obzirom na činjenicu da su djeca izložena utjecaju medija, a obrazovanje je vrijeme učenja i stjecanja vještina, važno je stvoriti kritički stav prema sadržaju medija koji nam se nudi i prikazuje. Podučavanje djece o medijima znači, između ostalog, učiti ih da kontroliraju korištenje medija i da shvate kako različiti mediji određuju njihovo vrijeme i utječu na njihova razmišljanja i osjećaje. Medijska pismenost pomoći će pojedincu da shvati medijske poruke umjesto da ih pasivno prihvati “ (Đuran, Koprivnjak, Maček, 2018).

Značajan odgojni utjecaj imaju i vrijednosti koje se prenose kroz generacije naraštaja. Odgojni utjecaj danas podrazumijeva suradnju sudionika u društvu, roditelje, obrazovne institucije, medije, društvene organizacije. Važno je osigurati podršku učinkovitom odgoju djece i mladih, te promicati vrijednosti kao što su tolerancija, solidarnost, demokracija i ljudska prava. Svaka obitelj može krenuti tim putem u odgoju svog djeteta, a obrazovne institucije unaprjeđenjem svoga rada.

4. ODGOJNI STILOVI RODITELJSTVA

Prema autorima Maccoby i Martin (1983) postoje četiri osnovna odgojna stila roditeljstva, a to su:

1. *Autoritaran odgojni stil* (kruti, strogi) koji karakterizira visok stupanj kontrole, roditelji postavljaju stroga pravila koja se moraju poštovati, te od djece mnogo očekuju. Kod ovog odgojnog stila roditelji djeci ne pružaju dovoljno topline, te im ne daju dovoljno podrške. Djecu se ovdje želi „ naučiti “ samoregulaciji i poslušnosti, roditelji su autoritet, postavljaju pravila i zahtjeve koja djeci dodatno ne objašnjavaju. Roditelji postavljaju pravila i granice, dok se u slučaju nepoštivanja istih djecu kažnjava. Djeca su u ovakvim obiteljima često povučena, bojažljiva, sklona promjenama raspoloženja.

Prema Čudina – Obradović i Obradović (2006) autoritarni odgojni stil je vrsta roditeljskog stila odgoja u kojem su postavljeni strogi zahtjevi i očekivanja od djeteta, no izostaje toplina i podrška roditelja. Roditelj traži da se dijete pridržava pravila, dok su sami hladni, neuključeni u život svog djeteta, te kritični prema njemu. Ovaj pristup može stvoriti izazove u odnosu roditelja i djeteta, ali i rezultirati negativnim posljedicama na emocionalni i psihološki razvoj djeteta. Cilj ove vrste odgoja je samokontrola i poslušnosti od strane djeteta. „ Najvažniji zadatak roditelja jest postaviti granice i pravila, a prekršaji se kažnjavaju, često i tjelesno. Djeca koja neprestano žive u autokratskom okruženju sklona su promjenama raspoloženja, povučena su, nevesela, bojažljiva, razdražljiva i nisu spontana.“ (Čudina – Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 268). Prema Berk (2015) roditelji zbog postizanja kontrole nad djetetom viču i kritiziraju, od djeteta očekuju da napravi ono što zahtijevaju bez dodatnih pojašnjenja. Neki od primjera autoritarnog odgojnog stila su a) postavljanje strogih pravila ne uzimajući u obzir potrebe i osjećaje djeteta, b) roditelj veliku važnosti pridaje disciplini i poslušnosti, dok se emocionalne potreba djeteta zanemarene, c) izostaje podrška i razumijevanje spram djeteta, d) roditelji često koriste kazne i prijetnje.

Roditelji koji primjenjuju ovaj odgojni stil ne priznaju dijete kao individuu, od djeteta očekuju ispunjenje njihovih zahtjeva, a djeci ne pružaju priliku za izražavanja vlastitog mišljenja. Kod djece koja rastu u ovakvim obiteljima može doći do slabog samopouzdanje, slabo razvijenih socijalnih odnosa i poteškoće u samoregulaciji vlastitog ponašanja. Ovdje je bitno naglasiti kako bi za dobrobit djeteta koje živi u ovakvoj obitelji od najveće važnosti bilo da roditelji uvide potrebu za mijenjanjem svog odgojnog stila kroz promišljanja o svojim načinima odgoja,

ciljevima koji se žele postići i postupcima. Autoritaran odgojni stil može imati negativne posljedice na djecu, kao što su nedostatak samopoštovanja, problemi u socijalnim odnosima, ali i veću neposlušnosti. Roditelji bi trebali uvidjeti i promišljati o važnosti stvaranja ravnoteže u postavljanju granica i podrške prema svom djetetu, kako bi mu omogućili kvalitetnije odrastanje u podržavajućoj i toploj obiteljskoj atmosferi.

2. *Autoritativni odgojni stil* (demokratski i dosljedan) podrazumijeva roditelje koji pred dijete postavljaju velike zahtjeve, dok istovremeno određuju granice i kontroliraju dijete, no istovremeno mu pružaju veliku količinu potpore i topline. Roditelji postavljaju jasne granice i pravila, ali istovremeno su otvoreni za komunikaciju i suradnju s djecom. Ovim roditeljskim stilom među ostalim razvija se djetetova znatiželja, kreativnost i samostalnost. Djeca mogu izražavati svoje mišljenje i osjećaje, ali se od njih očekuje da poštuju pravila. Roditeljska uloga ovog odgojnog stila je savjetnička uloga, prilikom postavljanja pravila i granica, djetetu se sve objašnjava. Ishod ovog stila roditeljstva kod djecu ima učinak na spontanost djece, njihovu slobodu izražavanja vlastitih mišljenja i osjećaja.

Autori Čudina – Obradović i Obradović (2006) autoritativni stil roditeljstva opisuju kao veliku količinu kontrole od strane roditelja, no i veliku mjeru podrške i ljubavi. Granice i pravila kod ovog odgojnog stila su jasno postavljena, a istovremeno roditelji djetetu pokazuju razumijevanje. Kokanović (2016) smatra da autoritativan roditeljski stil, koji istovremeno sadrži toplinu i nadzor, ohrabrivanje i komunikaciju te podršku i poštovanje, najdjelotvornije potiče uspješan razvoj prosocijalnih ponašanja, a slijedom toga i dijete postaje socijalno kompetentnije. Autorica (Isto, 2016) dalje navodi da djeca koja odrastaju u takvoj podržavajućoj sredini razvijaju pozitivniju sliku o sebi, izgrađuju dobar odnos s roditeljima, ali i s ostalim odraslim osobama i vršnjacima iz svoje okoline. Suprotno od takvog pristupa, navodi Kokanović (2016), ako djeca doživljavaju roditeljsko odbijanje iskazivat će neprijateljstvo i agresivne oblike ponašanja te će imati niže samopouzdanje i nisku razinu prosocijalnog ponašanja.

Ovaj stil roditeljstva može se ocijeniti kao najkorisniji za dobrobit djeteta i za njegov razvoj. Roditelj svom djetetu daje sigurnost i podršku, istovremeno motivirajući dijete da bude odgovorno i samostalno. Djeca koja žive u obiteljima koja koriste ovaj odgojni stil sretna su, imaju veće samopouzdanje i bolji školski uspjeh. Roditelji ovim odgojnim načinom postavljaju

jasna očekivanja i granice za svoju djecu, dok u isto vrijeme pružaju podršku djeci, pokazuju razumijevanje, te objašnjenjem djeci daju uvid u situaciju. Dječje mišljenje se uvažava. „Djeca se ne moraju slagati s našim granicama niti ih u potpunosti razumjeti. Imaju pravo na racionalno i s poštovanjem dano objašnjenje za svaku roditeljsku odluku koja se donosi u njihovoj okolini, a zatim se trebaju suočiti s roditeljem koji potpuno prihvaća kako nisu zadovoljni i čak razumije koliko ih to čini ljutima i frustriranim“ (Nathan, 2021, str. 251).

Odlika ovog roditeljskog stila odgoja je razvijanje uzajamnog poštovanja, uvažavanja, koje roditelj djetetu već kroz odrastanje usađuje. Roditelji potiču emocionalni razvoj kroz uvažavanje djetetovih potreba i osjećaja. Također komunikacija u odnosu dijete – roditelj je pozitivna, dijete se uvažava kao pojedinca sa svojim mogućnostima i potrebama. Roditelji su otvoreni za uvažavanje djetetovog mišljenja, no također ga usmjeravaju da bude svjesno vlastitih odgovornosti. Uče dijete da djela i postupci imaju svoje posljedice. Roditelji vode djecu kroz odgoj tako da i sami pokazuju ljubav i poštovanje jedni drugima, a na taj način i pozitivan model, djeca usvajaju takva ponašanja, te su svjesna važnosti uvažavanja drugih osoba.

„ Od roditelja se traži da budu oblikovne i odgovorne osobe kako bi mogli pozitivno usmjeravati i pomagati svom djetetu ostvariti svoje potrebe i interese te da bi postalo odgovorna i zrela osoba koja poštuje sebe i druge“ (Rosić, V., 2005., 130.str).

Ovaj stil se može uzeti kao primjeren za optimalan razvoj djeteta, te se smatra najpovoljnijim stilom odgoja djeteta.

3. *Permisivni odgojni stil* (popustljiv) podrazumijeva veliku toplinu i potporu djetetu od strane roditelja, dok se od djece ne očekuje mnogo, a kontrola od strane roditelja je slaba. Zbog preblagog pristupa i ne postavljanju jasnih granica te prevelike slobode kod djece se može stvoriti osjećaj nesigurnosti, a to može dovesti do oblika impulzivnog i agresivnog ponašanja.

Permisivni roditeljski stil autori Autori Čudina – Obradović i Obradović (2006) objašnjavaju kao metode popuštanja, što znači da roditelji nemaju kontrolu, no emocionalna toplina i ljubav su prisutne. Često je roditelj osjetljiv na dijete, što rezultira ne postavljanjem granica. Ovdje roditelji ne znaju djeci postaviti pravila, pošto sami smatraju kako će udovoljavanjem svakoj dječjoj želji napraviti najbolje za svoje dijete. „ Pedocentristička shvaćanja o djetetovoj

apsolutnoj slobodi pojavila su se pod utjecajem moralne krize i anarhističkog shvaćanja slobode. Dijete je isključivi centar obitelji kojem se svi podređuju, udovoljavaju njegovim željama, hirovima i zahtjevima. Ono naređuje i upravlja unutar obitelji.“ (Rosić, V., 2005., 129.str). Prema Rosiću (2005) zbog prevelike slobode u ovakvim obiteljima nisu roditelji ti koji odgajaju svoje dijete, nego dijete odgaja svoje roditelje.

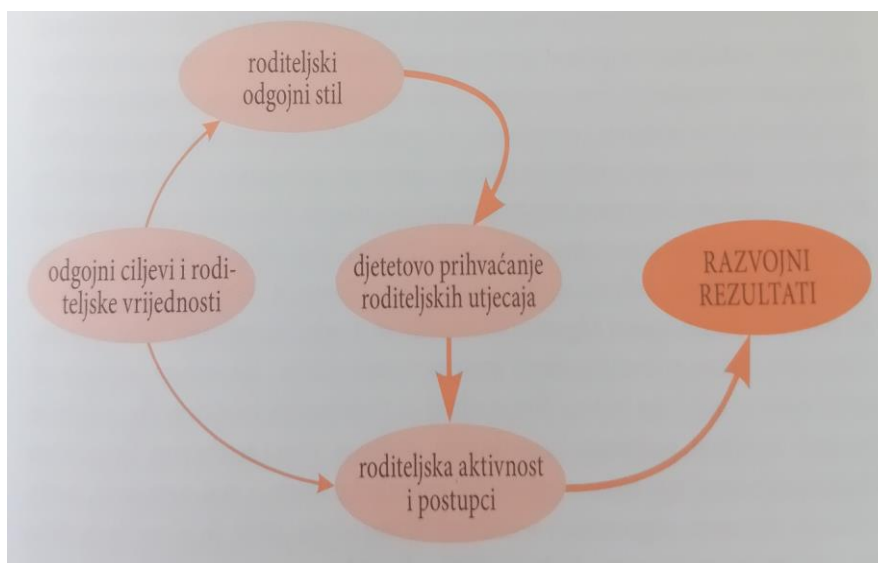
Kod djece koja odrastaju u ovakvoj sredini razvija se sebičnost i dominacija i teško je prihvaćeno od druge djece. Djeci su potrebna određena pravila po kojima bi se mogla voditi, koja im mogu pomoći u odrastanju, u putu izgradnje vlastite osobnosti. Ovim načinom odgoja kod djece može doći do agresivnog ponašanja. Djeca roditelja koji koriste permisivni roditeljski stil su sretna, ali ukoliko su njihove želje ispunjene i sve bude podređeno njima.

4. *Zanemarujući odgojni stil* (indiferentni ili zapuštajući) podrazumijeva da dijete dobiva male zahtjeve, te nema nadzora, topline ni podrške. Ponekad kod ovog stila roditelji nemaju vremena brinuti o djeci, ili ih emocionalno odbacuju. Dijete ovdje stvara otpor, pokazuju neuspjeh u društvenim kompetencijama, a školski uspjeh izostaje.

Indiferentni odgojni stil podrazumijeva da roditelji ne pokazuju zanimanja za potrebe djeteta, obilježava ga emocionalna hladnoća roditelja, dok je kontrola slaba. U ovom odgojnom stilu izostaje roditeljska toplina, koja je potrebna svakom djetetu. Roditelji ne očekuju puno od djece, ne postavljaju im zahtjeve kroz koje bi se dijete razvijalo, dijete u takvom roditelju ne nalazi potporu. Prema Berk (2015) takvi roditelji često žive stresan život, depresivni su, to im oduzima energiju za dijete i dječje potrebe. Prema Martin i Colbert (1997) u ovom odnosu dijete – roditelj nema mnogo zanimanja, razumijevanja, roditelji ne pokazuju ljubav i toplinu koje su potrebne svakom djetetu. Izostaje emocionalna podrška roditelja. Granice u odgoju su slabo postavljene, često u ovakvim obiteljima nema pravila, te dijete ne dobiva priliku naučiti da svako djelo ima svoju posljednicu, kao i svako ponašanje. Djeca su često zbunjena, lošijeg školskog uspjeha. „ Djeca mnogo vremena provode bez nadzora i roditelji ne znaju gdje su, što rade niti s kim se druže.“ (Čudina – Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 269).

Uz ovaj odgojni stil kod djece se ne razvijaju prave vrijednosti, a jedan od problema do kojeg dolazi je nisko samopoštovanje kod djece.

„ Iz takvog roditeljskog odnosa najčešće se razvijaju adolescenti koji pokazuju različite oblike neprihvatljivog ponašanja“. (prema Martin i Colbert, 1997, Čudina – Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 269).

Slika 3. Kontekstualni model roditeljskih odgojnih utjecaja (Darling i Steinberg, 1993)

Izvor: Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 267.

Autori opisuju model roditeljskih odgojnih utjecaja (slika3) na način da prikazuju razvojne rezultate koji se žele ostvariti. Tim ciljevima i vrijednostima zapravo se i određuje roditeljski stil, što se odražava na postupke i aktivnost roditelja. Kao posljedicu roditeljskih aktivnosti autori vide konkretne razvojne rezultate, dok odgojni stil roditelja ima neizravan utjecaj na iste rezultate. Stil roditeljskog odgoja ima utjecaj na prihvatanje roditeljskog utjecaja od strane djeteta., a utječe i na to kako dijete prihvaća roditeljske aktivnosti i postupke. Autori iz toga zaključuju da je roditeljski odgojni stil ozračje u kojem dijete stvara predodžbu o roditeljskim postupcima. Utjecaj roditeljske aktivnosti ima izravan učinak na razvojne rezultate, dok roditeljski odgojni stil utvrđuje djetetovo shvaćanje te aktivnosti. Autori ističu roditeljski odgojni stil kao ključni u odgojnom utjecaju. „Roditeljske vrijednosti i ciljevi utječu na dijete, ali samo utoliko što djeluju na roditeljsko ponašanje i roditeljski odgojni stil, a taj utjecaj može biti slabog do umjerenog intenziteta u zapadnim kulturama.“ (Chen i Kaspr, 2004).

5. UTJECAJ OBITELJI I ODGOJA NA DIJETE

Kroz prethodno poglavlje objašnjena su četiri roditeljska stila u odgoju djece. Svaki od njih ima svoje karakteristike i obilježja, a na roditeljima je da prema svojim usvojenim vrijednostima odluče na koji način žele svoju djecu odgajati. Prema Čudina - Obradović i Obradović (2006) utjecaj na djecu roditelji stvaraju kroz manje ili više poticajnu okolinu za razvoj, ali i prenose osobine svojim genima. Tako da se nasljeđe i okolina mogu dovesti u vezu, te se ne može točno odrediti što utječe na razvoj i osobine djeteta. Djelomični utjecaj također se događa kroz proces socijalizacije. Svakako roditeljski stil ima utjecaj na dijete, bilo na dobar ili loš način. „Općenito, obitelj će biti zdrava i poticajna okolina za dijete ako tijekom njegova razvoja, uključujući i adolescenciju, postoji roditelj ili jedan stalan skrbnik, a to može biti majka, otac, adoptivni roditelj, odrasli član obitelji ili bilo koja odrasla osoba, koja stvara čvrstu vezu s djetetom, pruža mu potporu i potrebnu pažnju tijekom cijelog djetinjstva, sve do djetetove potpune samostalnosti“ (Čudina – Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 295).

Kada dijete odrasta u zdravoj i poticajnoj obitelji, ono stječe vrijednosti i shvaćanja za život važnih radnji, kao što su radne navike, školovanje, rad. Za dobrobit zdrave obitelji od velike važnosti je i da članovi imaju zajedničke prioritete. To se odnosi na povjerenje, komunikaciju, međusobno poštivanje. Razvijanjem ovih vrijednosti dijete od svoje obitelji dobiva pozitivan model koji će dalje u budućnosti širiti na svoje potomke. Od velike važnosti je i dogovor roditelja o preuzimanju određenih uloga, ravnopravnoj podjeli poslova, što je u suvremenoj obitelji prirodno. Prema Flander i sur. (2018) suvremeni roditelji ravnopravnim podjelom roditeljskih dužnosti pozitivno shvaćaju roditeljstvo. Tako i majka i otac na svoj način djetetovom razvoju pridonose svatko svojim kvalitetama. I danas postoje mnoge obitelji u kojima su većinom majke te koje su preopterećene kućanskim poslovima, obavezama oko dječjih aktivnosti, dok očevi nakon odrađenog posla svoj radni dan nerijetko završavaju nakon dolaska s posla. U suvremenom svijetu dolazi do promjena po tom pitanju, pošto su očevi osvješteniji dobrobiti zajedničke raspodjele poslova i obaveza sa suprugom, kao i dobrobiti većeg uključivanja u odgoj i aktivnosti djece. Tako djeca u životu od prvih dana imaju podlogu koju mogu dalje prenositi kroz svoje odrastanje i svoj samostalni život. Ako mladi ljudi koji zasnivaju obitelji budu osviješteni na ovaj način, društvo svakako ide boljim smjerom. No postoje i takozvane rizične obitelji koje nepovoljno utječu na razvoj djece.

„Ponajprije, ona će spriječiti zdrav razvoj u djetinjstvu, a zatim će utjecati na nezdrave oblike razvoja u adolescenciji i odrasloj dobi.“ (Čudina – Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 297).

Karakteristike rizičnih obitelji su hladni i zanemarujući odnosi između članova, sukobi, svađe, nasilje. Među čimbenicima rizika negativno emocionalno doživljavanje i neprihvatljivo ponašanje najviše potiču trajna izloženost roditeljskim sukobima, nekvalitetno roditeljstvo i novčane teškoće obitelji. Svaki od ta tri čimbenika neovisno povećava nepoželjne oblike ponašanja, a njihovo se djelovanje zbraja. Nekvalitetno roditeljstvo potiče agresivno i delinkventno ponašanje, a novčane teškoće anksioznost i depresiju djece (Gerard i Buehler, 1999).

Iako živimo u suvremenom svijetu i dalje postoji veliki broj rizičnih obitelji, koje su takve iz raznih gore navedenih razloga. Iz toga možemo zaključiti da će i takvih obitelji uvijek biti, no postoji nada da će se ljudi ipak na više razina osvijestiti, obrazovati i biti upućeniji, te raditi na rješavanju problema, kako bi rizičnih obitelji bilo što manje. Čudina-Obradović i Obradović (2006) podrazumijevaju da shvaćanje pozitivnog roditeljstva uključuje predanost, angažiranost, senzibilitet za roditeljstvo, uvažavanje djeteta, te međusobno podupiranje roditelja. Prema autorima zdrava i poticajna obitelj tijekom ranog djetinjstva i predškolske dobi je ona obitelj u kojoj se djeca osjećaju sigurno. Temelj emocionalne sigurnosti djeteta je u povezanosti s roditeljima, međudnos pun topline, brige i ljubavi. Takva obitelj djetetu pruža strukturiranu okolinu, koja nudi poticaje za stjecanje iskustava.

Roditeljska emocionalna potpora i u školskoj dobi ima najbitniju ulogu, a u ovom razdoblju javlja se briga o kvalitetno provedenom slobodnom vremenu djeteta. Obitelj u kojoj vlada dobra komunikacija je poticajna, te pridonosi kvaliteti razvoja djeteta. Kod adolescenata obitelj daje strukturu, postavlja granice i pravila ponašanja, a nadzor ovisi o kvaliteti komunikacije. I u ovom periodu odrastanja roditelji daju podršku djetetu, te pokazuju interes za aktivnosti i školski uspjeh djeteta.

6. NESTAJANJE DJETINJSTVA

„ U promijenjenom djetinjstvu dijete se promatra kao socijalni akter koji sukonstruira vlastita znanja, uvježbava vještine, stječe ključne kompetencije, među kojima i kompetenciju za samostalno odlučivanje i odgovornost za vlastiti razvoj“ (Bašić, 2012, str. 10). „ U srednjovjekovnim europskim društvima djetinjstvo kao set uloga i očekivanja nije postojalo odnosno djeca su bila jednako važna u socijalnom i ekonomskom smislu kao i starije osobe te je djetinjstvo „ otkriveno“ u 15. stoljeću i nastavilo se razvijati kao zaseban koncept u sljedećih nekoliko stoljeća (Ares, 1960, predavanja iz kolegija Suvremeno djetinjstvo, 2023)

Osvrnuvši se na citat, može se zaključiti kako od prvih spoznaja o djetinjstvu vidimo neshvaćanje, neodvajanje djetinjstva od ostalih životnih faza čovjeka. Od prošlosti prema sadašnjosti prošao je dug put na kojemu se slika djetinjstva i odrastanja mijenjala. Od toga da je dijete poistovjećeno s odraslim osobama, do 20.-og stoljeća u kojemu djetinjstvo i dijete dobivaju na važnosti.

No danas, u 21 – om stoljeću dolazi do pojave koju se opisuje kao nestanak djetinjstva, kada djetinjstvo postaje sve kraće, te na neki način ponovno sve sličnije koncepciji života odraslih osoba. Granica između djetinjstva i odraslog doba sve je manja, što se očituje kroz modernizaciju društva, tehnološki napredak, sve veću uključenost djece u aktivnosti od najranije dobi. „ Djetinjstvo danas postaje sve kraće i sve sličnije strukturama u kojima odrasli provode svoj život.“ (predavanja iz kolegija Suvremeno djetinjstvo, 2023.) Prema Bašić (2011) u suvremenom djetinjstvu sve manje je mjesta za dječju igru, dok su zatvoreni i specijalizirani prostori sve zastupljeniji, što je jedno od poveznica preplaniranosti vremena malog djeteta, a ritam odraslih dijete prati već od najranije dobi. “ Sve ono što je djetinjstvo donedavno predstavljalo dovodi se u pitanje, o čemu svjedoče sve češće rasprave o „ nestajanju djetinjstva“, o djetinjstvu kao socijalnom konstrukt a ne biografski značajnoj razvojnoj fazi prema kojoj odrasli imaju određene društvene i moralne obveze (Prout, 2005., Bašić, 2011, Kriza djetinjstva)

Sve manjom granicom između razdoblja u kojem se dijete razvija i raste, djetinjstva i odrasle dobi dolazi do fenomena nestajanja djetinjstva ili skraćivanja djetinjstva. Prema Postman (2006) ta se granica briše zbog utjecaja medija, a očituje kroz korištenje medija koje ne uvjetuje edukaciju, ne potiče razmišljanje niti određene radnje i ne dijeli publiku. Djeca su svakodnevno

izložena sadržajima koji su namijenjeni odraslima, što dovodi do sve bržeg odrastanja. Autor Postman (2006) navodi kako je dječja igra postala preokupacija roditelja, te oni kroz igru pokušavaju „ profesionalizirati dijete “, a zapravo ne razumiju da je igra način na koji dijete razvija svoje vještine i sposobnosti. Igra je djetetovo prvo i najvažnije iskustvo kroz koje se gradi, razvija u svim segmentima. Nerijetko čujemo da je posao djeteta da se igra. Djeci se na ovaj način prilikom uplitanja u njihov svijet tijekom igre zapravo oduzima sloboda, kreativnost, mašta.

Djeca su sve ranije uključena u razne aktivnosti i na taj način ostaju bez svog vremena za dragocjenu igru, sve s.e manje družu sa svojim vršnjacima i sve su manje u prirodi. Roditelji su sve prisutniji u aktivnostima i igri djece. Djeca su zatrpan količinom nepotrebnih igračaka koje često samo kupe i odlože sa strane., Uz to, nagomilani kapacitet igračaka ponekad zaokuplja dječju individu, a ne usmjerava ju na drugoga i osjećaj zajedništva, diobe procesa igre i emotivna prožimanja s kojom se neraskidivo grade uspomene.“ (Duran, 2001, predavanja iz kolegija Suvremeno djetinjstvo, 2023). Djeci je ritam odrastanja sve brži, dan im prolazi brzim ritmom, što opet podsjeća na ritam dana odrasle osobe. Djeci je potrebno dati mogućnost da razvijaju svoju maštu, mišljenje, kreativnost, a najbolji put prema tome je dječja igra. Bašić (2011) opisuje dječju igru kao aktivnost povezanu s osjećajem ugone, djeci je igra poticaj, aktivnost, ali i nagrada, sama je sebi svrha. Rajić (2015) igru naziv dječjom praksom, koja nije povezan sa stjecanjem koristi, već je sama sebi svrha pošto je proces u kojem dijete uživa. U igri dijete samo određuje vrijeme i prostor, stvara vlastita pravila. Igra je aktivnost koja nije planirana i specijalizirana, već je multifunkcionalna i spontana aktivnost, koja je potaknuta unutrašnjim djetetovim potrebama. Dijete se u igri osjeća ugodno, zaštićeno, te ju samostalno potiče i organizira.

6.1. Utjecaj tehnologije i medija na djetinjstvo

Kimer (2018) o promjenama koje su suvremeni mediji donijeli progovara kroz sve bržu komunikaciju i sve manji svijet, dok se obiteljske i tradicionalne vrijednosti polako gube. Nadalje spominje promjene koje su se događale u odgoju tijekom vremena, ali i zadržavanju biti odgoja, a to je da roditelj pomogne djetetu postati čovjek. Autor Kimer (2018) spominje i roditelje koji dijete prepuštaju korištenju medija bez nadzora, dok kao razlog tome vide u nedostatku vremena koje bi proveli s djetetom (prema Ciboci, 2011). Roditelji ne vide razliku u vrijednosti dječje igre od vremena provedenog ispred ekrana. Sve se više udaljavaju od djece, kao i djeca od svojih vršnjaka. Djeca su povedena krivim vrijednostima, dok nerijetko roditelji daju isti i još veći primjer korištenja ekrana. Danas je mobitel postao i sredstvo opuštanja, gdje odrasli traže izvor relaksacije ili zabave, dok djeca poučena tim modelom nastavljaju tu novu tradiciju. Obiteljski odnosi tada pate, jer nitko više nema vremena baviti se jedno s drugim, dok istovremeno ne primjećuje da mnogo vremena odlazi na nešto nekvalitetno.

Prema Mandarić (2012) najbitniji faktori u socijalizaciji djeteta postali su mediji, najviše se odnoseći na televiziju, internet i mobitel. Autorica Mandarić (2012) ističe važnost informiranja putem medija, kao i u prenošenju vrijednosti, percepciji svijeta i oblikovanju identiteta. Također ističe i vrijednost razvijenih medijskih kompetencije kao alata u borbi protiv zlorabe medija. Autori Đuran, Koprivnjak i Maček (2018) govore o velikoj količini raznih medija i o njihovom velikom utjecaju na djecu. Kao pozitivne strane navode informiranost, a kao cilj vide razvijanje kritičkog stava djece prema medijima, dok negativnu stranu medija Đuran, Koprivnjak i Maček (2018) vide u velikoj količini izloženosti informacijama koje djeca ne mogu procjeniti i odabrati prema kvaliteti. Ovdje važnu ulogu imaju roditelji i ostale odrasle osobe koje sudjeluju u odgoju djeteta. Autori Đuran, Koprivnjak i Maček (2018) ističu kako medijska kompetencija podrazumijeva odnos medijske pismenosti i medijskog obrazovanja. Također ukazuje na sve veći utjecaj medija na djecu i mlade zbog sve veće količine njihova korištenja, te medije kao bitan faktor u obrazovanju (prema Matyjas, 2015).

Djeca sama ne odabiru sadržaje po kvaliteti, već prema trenutnom interesu. Dostupni sadržaji nisu uvijek prihvatljivi, stoga je važna uključenost odraslih u procjeni onoga što dijete gleda u medijima. Prema Mandarić (2012) suvremeni mediji imaju ulogu u oblikovanju svakodnevnog života pojedinca kroz utjecaj na radne navike, kreativnost, komunikaciju i socijalizaciju. Autor Kimer (2018) smatra da je poticanje medijskog obrazovanja i odgoja nužno, s obzirom na sve

veću razvijenost tehnologije. Prema Buljan Flander i sur. (2018) današnja djeca žive u stvarnosti u kojoj odrastaju uz tehnologiju, što predstavlja mnoge izazove. Ovom temom otvaraju se mnoga pitanja o pravilnim postupcima i odrastanju uz tehnologiju, kao što je pitanje poboljšanja i obogaćivanja djetinjstva odrastanjem na ovaj način, ili ipak gubitak slobode i neopterećenosti djetinjstva kakvo su nekadašnje generacije imale.

Današnja djeca veliki dio dana provode ispred ekrana, od mobitela, televizije do laptopa. Buljan Flander i sur. (2018) prikazuju podatke istraživanja od strane Hrabrog telefon i Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (2013) koje je pokazalo kako 99% mladih ima pristup internetu, dok 84 % mladih koristi internet putem mobitela, 93 % ispitanе djece ima profil na društvenim mrežama, dok je njih 63% otvorilo profil prije propisane granice koja je 13 godina. Autori Buljan Flander i sur (2018) smatraju kako sve veće korištenje tehnologije kod djece dovodi do otuđivanja od obitelji, koja je potrebna kako bi kroz bliske odnose dijete vodila na putu razvijanja odnosa s drugima. Nadalje smatraju kako vrijeme pred ekranom oduzima djetetu kvalitetnu interakciju s vršnjacima, kroz koju bi se dijete trebalo razvijati. Djeca se manje kreću, manje vremena provode u igri, manje vremena su u prirodi, pošto je interakcija s drugima slabija, autori vide i zakirutost kod razvoja jezika i govora.

Današnja stvarnost je odrastanje uz internet i ekrane, a pošto u djetinjstvu ti ekrani imaju najveći utjecaj na razvoj djece, odrasli su tu da bi dijete usmjerili na kvalitetne sadržaje i na količinu vremena provedenog pred ekranom. Svakako i dalje od tehnologije važnije je razvijati vrijedne odnose u obitelji i društvu.

6.2. Uloga igre u razvoju i odgoju djece i očuvanju djetinjstva

Jedno od razvojnih prava koje sadrži Konvenciji o pravima djeteta (1989) je pravo na igru. Prema Flander i sur. (2018) zbog današnjih zahtjevnih obaveza djece, njihovo slobodno vrijeme treba biti orijentirano na nešto opuštajuću i kreativno. Igra koja nije vođena od strane roditelja je ona koja je poželjna, pošto dijete zna čega se želi igrati već od najranije dobi. Također ističu važnost spontane i stvaralačke igre djeteta. Autorica Kralj (2012) opisuje igru kao djetetov način kroz koji uči o sebi, drugima i okolini, te ističe kako se kroz igru dijete razvija na području samostalnosti, samokontrole, kompetencija i raznih emocionalnih, kognitivnih, govornih, motoričkih, socijalnih vještina. Prema Flander i sur. (2018) tijekom igre dijete osjeća veselje i ugodu i na taj način razvija svoje emocionalne vještine. Dijete doživljava

i ugodne i neugodne emocije, te na taj način dobiva iskustvo kako se suočiti s njima. Socijalne vještine stječe kroz suradnju, razvijanje odnosa, iskustvo rješavanja problema. Dijete igrom jača svoje samopouzdanje, a dobrobit je i vidljiva i u razvoju motoričkih vještina. Preuzimanjem uloga u igri potiče se razvoj misaonih sposobnosti, pamćenja, te apstraktnog mišljenja. Igra kod djece utječe i na manju razinu stresa i anksioznosti, te dijete od najranije dobi uči kvalitetno i aktivno provoditi svoje slobodno vrijeme. Također važan aspekt predstavlja djetetovo vrijeme provedeno vani, u prirodi i na zraku, u društvu vršnjaka.

Prema autoricama Petrovič – Sočo i Rajić (2015) igra je fenomen djetinjstva i obilježje dječje kulture, te komponenta odrastanja i djetinjstva., kroz igru dijete uči na prirodan način. Dijete se kroz igru izgrađuje na svim razvojnim područjima. Često se može čuti kako je dječji posao igrati se. Važno za današnje društvo je osvijestiti važnost igre za razvoj djeteta, kako bi slobodno vrijeme provodilo što više u takvoj prirodno vođenoj igri. Posebno danas kada su igru zamijenili ekrani, potrebno je educirati i osvijestiti roditelje o dobrobiti igre. Flander i sur. (2018) smatraju da se roditelji mogu usredotočiti na manje ciljeve, zbog nedostatka provođenja kvalitetnog vremena s djecom. Kroz male aktivnosti prilagođene svakodnevnim rutinama roditelji mogu s djecom ostvariti kvalitetno provedeno vrijeme.

Dječje pravo na igru treba biti osigurano od strane odraslih osoba, roditelja ili odgojitelja. Igra je temeljna vrijednost koja obilježava djetinjstvo svakog djeteta, njen tijek trebao bi biti slobodan, strukturiran prema željama djeteta. Svako dijete ima pravo na igru, što i je njegova zadaća, igrati se. Tako se dijete razvija u najboljem smjeru, a suvremeni roditelji prisjećajući se svog odrastanja , djetinjstva i igre, djetetu mogu pristupiti omogućujući mu uvjete za slobodnu i poticajnu igru.

ZAKLJUČAK

Promjene u odgoju tijekom povijesti pa do danas imaju svoje prednosti i nedostatke. Dok se u prvim zapisima dijete vidi kao gotovo jednako odrasloj osobi, te u svijet odraslih ulazi jako rano već kroz fizički rad i pomoć obitelji, danas možemo uočiti sličnost s time, no ipak na potpuno drugačiji način, kroz nestajanje djetinjstva, te sve raniji ulazak djece u svijet odraslih. Time djeca gube ono najvrjednije, svoje djetinjstvo.

Roditelji su osobe koje djeci trebaju usaditi vrijednosti njegujući pravilan stil odgoja, pun emocionalne topline, ali i postavljanjem pravila koja djecu pripremaju za život. Roditelji svojim odgojem djeci trebaju biti potpora, oslonac i pružiti im pozitivan model odgoja i temeljne vrijednosti života. Za to i oni sami trebaju biti izgrađene ličnosti.

Današnje osvještenije društvo i napredak tehnologije mogu biti od koristi u predstavljanju važnosti poticanja pravilnog odgoja i vrijednosti koje djeca time stječu, kao i poticaj edukacija roditelja na tom važnom životnom području. Obitelj je najvažnija za dijete u njegovom razvitku i odrastanju, djetetu treba osigurati bezbrižno odrastanje i doživljavanje djetinjstva koje sve više nestaje i skraćuje se. Odrasli pogledom unazad, na svoje odrastanje i djetinjstvo trebali bi osvijestiti važnost igre za razvoj djeteta, te je što više poticati.

Ovo važno životno razdoblje nikada im se neće vratiti, zato mi odrasli, roditelji, odgojitelji, učitelji, trebamo biti djeci podrška i usaditi im prave vrijednosti, te približiti ih djetinjstvu kakvo je nekad bilo.

LITERATURA:

1. Čudina – Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
2. Drbohlav Ollerton, R.. (2023). Empatija kod djece: Potaknite suosjećanje za druge od malih nogu! Evo koji čimbenici utječu na njen razvoj. Kreni zdravo. Na poveznici https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/mentalno_zdravlje/empatija-kod-djece-potaknite-suosjecanje-za-druge-od-malih-nogu-evo-koji-cimbenici-utjecu-na-njen-razvoj
3. Đuran, A., Koprivnjak, D., Maček, N. (2018.) Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. Dostupno na: <http://www.commreview.hr/wp-content/uploads/2019/07/Duran-KoprivnjakMacek.pdf>
4. Đuranović, M., Klasnić, I. (2020). *Dijete, odgoj i obitelj*. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
5. Gregorović Belaić, Z., Čekolj, N. (2021). Samoprocjena roditeljske kompetencije – poticanje pozitivnog odnosa s djecom. U: M. Nikolić, M. Vantić-Tanjić (ur.), *Unapređenje kvalitete života djece i mladih*. Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih, str. 783-795.
6. Juul, J. (2008). *Život u obitelji – najvažnije vrijednosti u zajedničkom životu i odgoju djece*. Zagreb: Naklada Pelago.
7. Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranom djetinjstvu*. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
8. Key, E. (2000). *Stoljeće djeteta*. Zagreb: Educa.
9. Kimer, K. (2018). Uloga medija u obiteljskom odgoju . *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 2 (2), 43-52. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/234863>
10. Kokanović, T. (2020). (Un)happy child in the whirlpool of modern society- misconception or truth. In L. Gómez, A. López Martínez, & I. Candel Torres (eds.) *EDULEARN20 Proceedings, 12th International Conference on Education and New Learning Technologies*, pp.658-664, doi: 10.21125/edulearn.2020
11. Kokanović, T. (2019). The Importance of Lifelong Learning for the Development of Professional Competence of Educators. *Croatian Journal of Education-Hrvatski*

- Časopis za Odgoj i obrazovanje*, 21 (Sp. Ed. 1/2019), 47-59.
<https://doi.org/10.15516/cje.v21i0.3494>
12. Kokanović, T., Opić, S. (2018). Prevalence of Aggressive and Prosocial Behavior of Preschool Children in Relation to Family Structure. *Croatian Journal of Education- Hrvatski Časopis za Odgoj i obrazovanje*, 20 (Sp. Ed. 1/2018), 59-71.
<https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.3064>
 13. Kokanović, T. (2016). Spolne razlike i dobna povezanost u manifestiranju agresivnog i prosocijalnog ponašanja djece predškolske dobi. U: D. Bouillet, M. Đuranović, D. Tot (Ur.), *Zbornik odabranih radova s 11. međunarodnog balkanskog kongresa obrazovanja i znanosti: Budućnost obrazovanja i obrazovanje za budućnost* (183-205). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
 14. Kokanović, T. (2016). Socijalizacija djece u predškolskim ustanovama. U: V. Mlinarević, T. Vonta, T. Borovac (Ur.), *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje- Izazovi i perspektive* (155-163). Osijek: Dječji vrtić Osijek, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku.
 15. Konvencija o pravima djeteta (1989). Na poveznici https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
 16. Kralj, D. (2012). Zašto je igra važna za razvoj djece. Na poveznici <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/teme/zasto-je-igra-vazna-za-razvoj-djece/>
 17. Kulić, I., Čivljak, M., I Čivljak, R. (2019). Stavovi roditelja prema cijepljenju vlastite djece: iskustvo iz dviju pedijatrijskih ambulanti doma zdravlja Zagreb – zapad. *Acta medica Croatica*, 73 (2), 139-148. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/224693>
 18. Ljubetić, M. (2006). *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
 19. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
 20. Maleš, D. (1999). *Uloga majke i oca u odgoju djeteta. Obitelj u suvremenom društvu*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
 21. Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Zavod za pedagogiju.
 22. Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (67), 13-15. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124015>
 23. Mandarić, V. (2012). Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska smotra*, 82 (1), 131-149. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/79236>

24. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2015). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Na poveznici <https://mzom.gov.hr/>
25. Petrović – Sočo B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje – holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor.
26. Polić, M. (2001). *Čovjek - odgoj - svijet*, Radionica Polić, Zagreb.
27. Predavanja iz kolegija Dijete u krizi (2023). Zagreb: Učiteljski fakultet.
28. Predavanja iz kolegija Suvremeno djetinjstvo (2023). Učiteljski fakultet.
29. Rajić, V. i Petrović-Sočo, B. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. *Školski vjesnik*, 64 (4), 603-620. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/153131>
30. Rosić, V. (2005). *Odgoj obitelj škola mala enciklopedija odgoja*. Rijeka: Naklada Žagar, biblioteka Educo.
31. Vasta, R., Haith, M., Miller, A., (1997). *Dječja psihologija – moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
32. Zaninović, M. (1988). *Opća povijest pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.
33. Zloković, J. (2023). Osnaživanje obitelji – izazovi i perspektive. Dostupno na <https://izdavastvo.ffri.hr/wp-content/uploads/2023/02/FFRI-Zlokovic%CC%81-Osnaz%CC%8Civanje-obitelji-E-izdanje.pdf>
34. Žderić, J. (2009). *Medijska kultura djece i mladih (mogućnosti i zamjerke)*. Zagreb: Udruga Medioteka.

PRILOZI

1. Slika 1. <https://www.nakladabombon.hr/proizvodi-vise/kalendar/listop.-studeni-prosin./20.11.-medunarodni-dan-djecjih-prava-685-SLIKA> 1
2. Slika 2. (Izvor: <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/do-druge-godine-bez-mobitela-roditelji-evo-kada-djeca-mogu-koristiti-ekrane-i-koliko-vremena---547924.html>)
3. Slika 3. Kontekstualni model roditeljskih odgojnih utjecaja (Darling i Steinberg, 1993)
Izvor: Obradović, M., i Obradović, J., 2006, str. 267., Psihologija braka i obitelji

